Grote Atlas van de Verenigde Oost-Indische Compagnie
Comprehensive Atlas of the Dutch United East India Company

. . . . . III Grote Atlas van de Verenigde Oost-Indische Compagnie, Supplement op de delen I t/m V /
III Comprehensive Atlas of the Dutch United East India Company, Supplement to Volumes I to V

358 . . . Deel / Volume III: Indische Archipel en Oceanië / Malay Archipelago and Oceania

358. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :
[Kaart van de Indische Archipel].
[Chart of the Malay Archipelago].

359. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :
[Kaart van Sumatra en de westkust van het Maleise Schiereiland].
[Chart of Sumatra and the west coast of the Malay Peninsula].

359. . . . [João Teixeira I Albernaz, ca. / c. 1640] :
15 / Fortaleza do Achem.
15 / Het Fort van Atjeh.
15 / The Fort at Aceh.

360. . . . [Caspar Schmalkalden, ca. / c. 1647] :
Stadt Achem auf Summatra.
De stad Atjeh op Sumatra.
The city of Atjeh on the island of Sumatra.

360. . . . [João Teixeira I Albernaz, ca. / c. 1640] :
16 / Fortalez de Malaca.
16 / Het Fort van Malakka.
16 / The Fort at Malacca.

361. . . . [Caspar Schmalkalden, ca. / c. 1647] :
Stadt Malacca.
De stad Malakka.
The city of Malacca.

361. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :
[Kaart van Celebes].
[Chart of Sulawesi].

362. . . . J.C. Wagner, 1790 :
Afteekening der Kuste van Celebes inde Bogt van Tomienis, alsmeede / men er op 3 mijlen afstand bij langs zeild, 12 Mylen bewesten Straat Lemba, af= / geteekent smorgens ten 9 uuren, den 10 Julij 1790.
Depiction of the Sulawesi Coast in the Gulf of Tomini, when / one is saling past at a distance of 3 miles, 12 Miles to the west of the Lembeh Strait, drawn / at 9 o'clock in the morning, the 10th of July 1790.

362. . . . J.T.B. 1835 :
Kaart / van / het Inkomen / en / de reede van / de / Goenong Tellarivier / op het noordoostelijkste gedeelte / van / Celebes [...].
Chart / of / the Approach / and / the roadstead of / the / Gorontalo River / in the most north-eastern part / of / Sulawesi [...].

363. . . . [J.A. Mol, ca. / c. 1775] :
Het Fortres Nassauw op Gorontalo, N.O. Kust van Celebes.
Nassau Fort at Gorontalo, N.E. Coast of Sulawesi.

364. . . . J.C. Wagner, 1790 :
Den 15 Julij 1790 / Gezigt van de Baaij van Kema. De Rheede van / Manado is te Zien op pag: 30.
The 15th of July 1790 / View of Kema Bay. The Roadstead of / Manado can bee Seen on page 30.

364. . . . J.C. Wagner, 1790 :
Gezigt van het Eijland Angenis Een der Sorlinges. / daer Een Vuurtooren op staat. / NO. 4 mijl Afstand.
View of the Island of Miangas One of the Palmas Islands. / which has A Lighthouse. / NE. at a Distance of 4 miles.

365. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :
[Kaart van de Noord-Molukken].
[Chart of the North Moluccas].

365. . . . J.C. Wagner, 1790 :
'T Eiland de Mortier / de Pottebakker / 't Eiland Tidor / de Westhoek van Halmaheira N ¾ W: / den 22. Maart 1790.
The Island of Moti / the Potter [Pulau Mare] / The Island of Tidore / the Western Tip of Halmahera N ¾ West. / the 22nd of March 1790.

Deel 3.2 / Part 3.2

366. . . . [Johannes Nessel, toegeschreven / attributed, 1651-1656, of latere kopie / or later copy] :
'T Fort Mariecco opt Eijlant Tidore.
The Fort of Mareko on the Island of Tidore.

367. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :
[Kaart van de Zuid-Molukken en de Banda-eilanden].
[Chart of the South Moluccas and the Banda Islands].

367. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :
Ceram.

368. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :
[Kaart van de westpunt van Ceram en de eilanden Boano, Kelang en Manipa].
[Chart of the western tip of Ceram and the islands of Boano, Kelang and Manipa].

368. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :
[Kaart van het eiland Boeroe].
[Chart of the island of Buru].

369. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :
Het district van Amboyna.
The district of Amboina.

369. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :
Amboyna.
Amboina.

370. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :
[Kaart van de eilanden Haroekoe, Saparoea, Noesa Laoet en Molana met de oostpunt van Ambon en een deel van de zuidkust van Ceram].
[Chart of the islands of haruku, Saparua, Nusalaut and Molana, with the eastern tip of Ambon and part of the south coast of Ceram].

370-371 [Anoniem / Anonymous, 1690-1710] :
[Hongi-vloot voor] De Negorij Tawaij gelegen aan de noort kant / van t' Eijlant Ceram.
[Hongi fleet off] The Village of Sawai located on the north side of the Island of Ceram.

372. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :
Afbeeldinge van Amboina.
Depiction of Amboina.

372. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :
[Kaart van de eilanden Goenoeng Api, Banda Neira en Lontor of Groot-Banda].
[Chart of the islands of Gunung Api, Bandanaira and Lontar or Greater Banda].

373 . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :
[Kaart van de eilanden Roen, Nailaka, Ai en de westpunt van Lontor].
[Chart of the islands of Run, Nailaka, Ai and the western tip of Lontar].

373. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :
[Kaart van het eiland Rozengain en de oostpunt van Lontor].
[Chart of the island of Rozengain and the eastern tip of Lontar].

374. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :
Aldus Vertoondt Hem het Eijland Neijro, Een van de Eijlanden van Banda, Alwaer't kasteel Nassau, En 't fort Belgica op gelegen is.
Thus the Island of Naira Presents Itself, One of The Banda Islands, on which the castle of Nassau, And the fort of Belgica are located.

374. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :
[Kaart van de eilanden in het oostelijke gedeelte van de Bandazee].
[Chart of the islands in the eastern part of the Banda Sea].

375. . . . J.C. Wagner, 1791 :
Gezigt van het Eyland Goram. / Actie, Voor gevallen tussen den 22 en 23:ten Maij 1791 Nachts de Een Uur onder Commando van den Weledele Gestrenge / Heer H.W. Gobius, Capitain ter Zee Commandeerende 'S Lands Brick de Mercuur.
View of the Island of Gorong. / Action, Having Occurred between the 22nd and 23rd of May 1791 at Night One o'Clock under the Command of the Naval Captain / H.W. Gobius Esq. Commanding the Navy Brig Mercuur.

375. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :
[Kaart van de oostelijke Kleine Soenda-eilanden].
[Chart of the eastern Lesser Sunda Islands].

Atlas Maior
nationaal archief
Universiteit Utrecht
KNAG

376 . . . Deel / Volume IV: Ceylon

376. . . . [Anoniem / Anonymous, 1782-1784] :
Plan de Trinquemale.
Kaart van Trincomalee.
Plan of Trincomalee.

377. . . . [Anoniem / Anonymous, 1650-1660] :
[Kaart van Ceylon].
[Map of Ceylon].

378. . . . [Anoniem / Anonymous, ca. / c. 1670] :
[Kaart van Ceylon].
[Map of Ceylon].

379. . . . [João Teixeira I Albernaz, ca. / c. 1640] :
17 / Fortaleza de Gale.
17 / Het Fort van Galle.
17 / The Fort at Galle.

379. . . . [João Teixeira I Albernaz, ca. / c. 1640] :
19 / Ilha de Manar.
19 / Het Eiland Mannar.
19 / The Island of Mannar.

379. . . . [Anoniem / Anonymous, ca. / c. 1755] :
[Schetstekening van het landhuis 'De Uijtvlugt' bij Colombo].
[Sketch drawing of the mansion 'De Uijtvlugt' near Colombo].

380. . . . [Anoniem / Anonymous, 1700-1710] :
[De tempels van Mulgirigala].
[The temples at Mulgirigala].

380. . . . [Anoniem / Anonymous, 1700-1710] :
[Beelden in de rotstempel van Mulgirigala].
[Statues in the rock temple at Mulgirigala].

381. . . . [Anoniem / Anonymous, 1700-1710] :
[De rotstempels van Mulgirigala].
[The rock temples at Mulgirigala].

381. . . . [Anoniem / Anonymous, 1700-1710] :
[Rotsbeeld nabij Weligama].
[Rock statue near Weligama].

382-383 M. Leusekan, 1719 :
Generale Landcaart, in zig begrijpende het Geheele / commandement van Jaffanapatnam [. . .].
General Land-map, comprising the Entire / commandery of Jaffnapatnam [. . .].

III: Indische Archipel en Oceanië / Malay Archipelago and Oceania

Naast enkele belangrijke kaarten, plattegronden en topografische tekeningen van afzonderlijke locaties en deelregio's, onder meer van Johannes Nessel, Caspar Schmalkalden en J.C. Wagner, gaat het bij de aanvullingen met nieuw gevonden kaart- en beeldmateriaal voor Deel III: *Indische Archipel en Oceanië* vooral om een groter aantal kaarten van delen van de Indische Archipel uit de eerder genoemde navigatieatlas van Johannes Vingboons uit ca. 1660, nu in het bezit van de British Library. De wijzigingen in de tekst blijven beperkt tot enkele kleine inhoudelijke correcties en toevoegingen.

As well as several important maps, plans and topographical drawings of separate locations and sub-regions, including ones by Johannes Nessel, Caspar Schmalkalden and J.C. Wagner, the additions with newly discovered map and pictorial material for Volume III: *Malay Archipelago and Oceania* include a fair number of maps of parts of the Malay Archipelago from the navigation atlas by Johannes Vingboons from about 1660 already mentioned, now in the possession of the British Library. The alterations to the text remain restricted to a few small corrections to content and some additions.

Tekstaanvullingen en -correcties / Additions and corrections to the text

Blad 94, Straat Bangka: met betrekking tot de kaart van Straat Bangka door de stuurman Michiel Gerritsz Boos op blad 94 boven is aangegeven dat deze in 1663 gemaakt zou zijn op het compagniesschip *Maarsseveen*. Boos was gedurende 1662-1669, de periode die zijn journaal bestrijkt, echter op meerdere schepen aangesteld. De kaart van Straat Bangka tekende hij begin juni 1663 op het jacht *Vlaerdingen*, op weg van Batavia naar China.

Sheet 94, Bangka Strait: in relation to the chart of the Bangka Strait by the helmsman Michiel Gerritsz Boos on sheet 94 above, it was claimed that this was made in 1663 on the Company ship *Maarsseveen*. However, in 1662-1669, the period covered by the journal, Boos was appointed on several ships. He drew the chart of the Bangka Strait at the beginning of June 1663 on the yacht *Vlaerdingen*, on his way from Batavia to China.

Blad 279, Ambon-Stad: de maker van het ontwerpplan uit 1692 voor de uitbreiding van Kasteel Victoria op blad 279 onder, Marcus de Bayonville, was in de jaren 1691-1694 op verschillende plaatsen in de Archipel werkzaam als landmeter en militair ingenieur. Vanaf het laatstgenoemde jaar tot 1705 was hij fabriek in Batavia, het laatst in de rang van opperkoopman; zijn formele aanstelling als zodanig volgde evenwel pas in 1696. Daarnaast werd hij in 1700 benoemd in het College van Heemraden in Batavia, een combinatie van functies die nadien gebruikelijk bleef onder zijn opvolgers.

Sheet 279, Ambon Town: the maker of the draft plan from 1692 for the expansion of Victoria Castle on sheet 297 below, Marcus de Bayonville, was working in various places in the Archipelago as a surveyor and military engineer in the years 1691-1694. From the latter year until 1705 he was superintendent of works in Batavia, in the end with the rank of senior merchant; even so his formal appointment as such only followed in 1696. As well as this in 1700 he was nominated to the *College van Heemraden* in Batavia, a combination of positions that subsequently remained customary among his successors.

Aanvullingen van kaarten, plattegronden en topografische afbeeldingen / Additions to the maps, ground-plans and topographical depictions

blad / sheet 358:

British Library, Add. Ms. 34.184 fol. 61.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :

[Kaart van de Indische Archipel].

[Chart of the Malay Archipelago].

Schaalstok van 75 Duijtsche Mijlen 15 voor Een Graed = [ca. 1 : 19.841.000].
Scale-bar of *75 Duijtsche Mijlen 15 voor Een Graed* = [approximately 1 : 19,841,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 16 x 20 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 16 x 20 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Indische Archipel. Manuscriptkaarten uit de compagniestijd van de Indische Archipel als samenhangend geheel (Deel III: *Indische Archipel en Oceanië* bladen 28-31) zijn relatief zeldzaam; de bijna volledige concentratie van de Nederlandse koloniale activiteiten in Azië op deze regio vond immers pas plaats na de napoleontische tijd. Op blad 358 is de weinig bekende overzichtskaart van ca. 1660 uit het nagivatieatlasje van Johannes Vingboons in de British Library gereproduceerd, die ondanks de ruwe weergave een goed beeld biedt van de stand van de Nederlandse geografische kennis met betrekking tot de Archipel kort na het midden van de zeventiende eeuw. Zoals steeds in deze atlas wordt de term Indische Archipel hier niet gebruikt als politiek-staatkundige term, maar uitsluitend in de geografische betekenis.

Malay Archipelago. Manuscript maps of the Indonesian Archipelago as a coherent whole dating from the time of the Company (Volume III: *Malay Archipelago and Oceania* sheets 28-31) are relatively rare, as the almost total concentration of Dutch colonial activities in Asia on this region only took place after the Napoleonic period. On sheet 358 is a reproduction of the little known general map from about 1660 from the navigation atlas by Johannes Vingboons in the British Library, which despite its rough depiction gives a good picture of the state of Dutch geographical knowledge relating to the Archipelago shortly after the middle of the seventeenth century. As always in this atlas, the term Malay Archipelago is not used here as a political or national term, but exclusively in the geographical sense.

blad 359 boven / sheet 359 above:

British Library, Add. Ms. 34.184 fol. 55.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :

[Kaart van Sumatra en de westkust van het Maleise Schiereiland].

[Chart of Sumatra and the west coast of the Malay Peninsula].

Schaalstok van Dartig Duijtsche Mijlen = [ca. 1 : 10.000.000].
Scale-bar of *Dartig Duijtsche Mijlen* = [approximately 1 : 10,000,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 16,5 x 20 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 16.5 x 20 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Sumatra, Malakka. Het overzichtskaartje van Sumatra en de overwal aan de westkust van het Maleise Schiereiland op blad 359 boven, weer uit Johannes Vingboons' zeeatlasje uit ca. 1660 in de British Library, vormt een aanvulling op de kaarten van Sumatra als geheel op de bladen 38-42 van Deel III: *Indische Archipel en Oceanië*. De schematische plattegrond van de stad 'Achem' (de hofstad van de sultans van Atjeh, Koetaradja, Banda Aceh) op blad 359 onder is afkomstig uit een manuscript-kaartboek van omstreeks 1640 door de Portugese hofcartograaf João Teixeira I Albernaz, *Plantas das Cidades e fortalezas da Conquista da India oriental*, maar toont waarschijnlijk de situatie van omstreeks 1620.

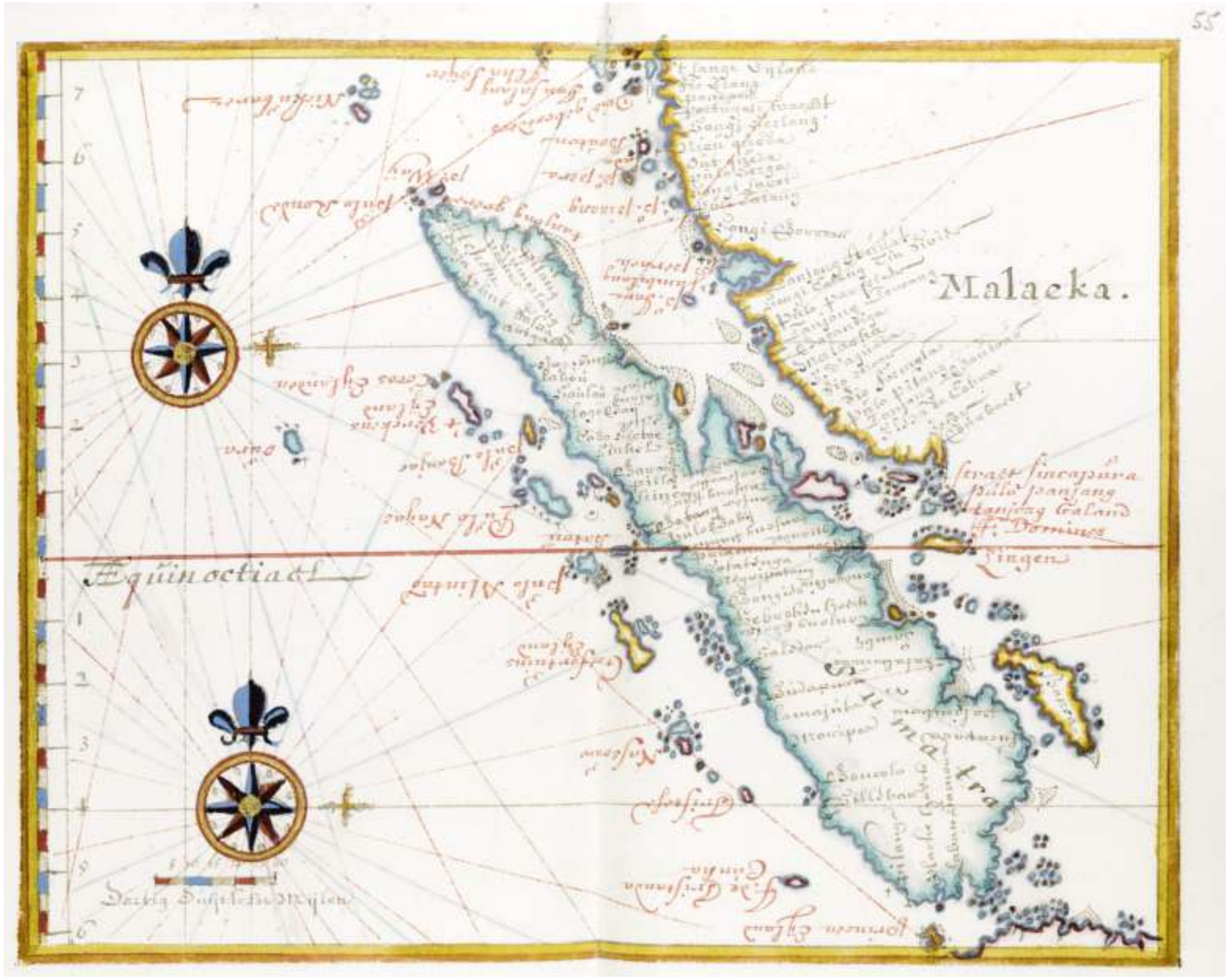

Sumatra, Malacca. The general map of Sumatra and the opposite coast on the western side of the Malay Peninsula on sheet 359 above, again from Johannes Vingboons's sea-atlas of about 1660 in the British Library, forms a supplement to the maps of Sumatra as a whole on sheets 38-42 of Volume III: *Malay Archipelago and Oceania*. The schematic plan of the town of Achem (the capital of the sultans of Aceh, Kutaraja, Banda Aceh) on sheet 359 below originates from a manuscript book of maps from around 1640 by the Portuguese court cartographer João Teixeira I Albernaz, *Plantas das Cidades e fortalezas da Conquista da India oriental*, but probably shows the situation of around 1620. Four practically identical copies of this book of maps exist around the world. Alongside the one used here from the Bavarian State Library in München, there are two in the Austrian National Library in Vienna and one in the National Library of France in Paris. The map shown here forms an interesting supplement to the few Dutch maps and plans of Aceh from the early seventeenth century on sheets 50-54 in *Malay Archipelago and Oceania*. In this *Supplement* several more plans of Portuguese establishments in Africa and Asia are shown, just as in Volume VI: *India, Persia, Arabian Peninsula*, in each case as an illustration of the situation there prior to or during Dutch expansion in the areas concerned in the first half of the seventeenth century. On sheet 360 this relates to the town of Malacca shortly before it was conquered by the VOC in 1641, on sheet 379 the places Manar and Galle in Ceylon, and on sheet 420 the Portuguese bases of Mozambique and Mombasa on the east coast of Africa.

blad 359 onder / sheet 359 below:

Bayerische Staatsbibliothek, Cod.icon 162 fol. 16R.

[João Teixeira I Albernaz, ca. / c. 1640] :

15 / Fortaleza do Achem.

15 / Het Fort van Atjeh.

15 / The Fort at Aceh.

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 21 x 30,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 21 x 30.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

Van dit kaartboek zijn wereldwijd vier vrijwel identieke kopieën bewaard gebleven; naast het hier gebruikte uit de Bayerische Staatsbibliothek te München bevinden zich twee exemplaren in de Österreichische Nationalbibliothek in Wenen en een in de Bibliothèque nationale de France in Parijs. De hier afgebeelde kaart biedt een interessante aanvulling op de weinige Nederlandse kaarten en plattegronden van Atjeh uit de vroege zeventiende eeuw op de bladen 50-54 in *Indische Archipel en Oceanië*. In dit *Supplement* zijn hierna uit hetzelfde kaartboek nog enkele andere plattegronden van Portugese vestigingen in Afrika en Azië afgebeeld, net als in Deel VI: *Voor-Indië, Perzië, Arabisch Schiereiland* steeds als illustratie van de situatie ter plaatse voorafgaand aan of ten tijde van de Nederlandse expansie in de betrokken gebieden in de eerste helft van de zeventiende eeuw. Op blad 360 betreft dit de stad Malakka kort voor de verovering door de VOC in 1641, op blad 379 de plaatsen Manar en Galle op Ceylon, en op blad 420 de Portugese steunpunten Mozambique en Mombasa aan de oostkust van Afrika.

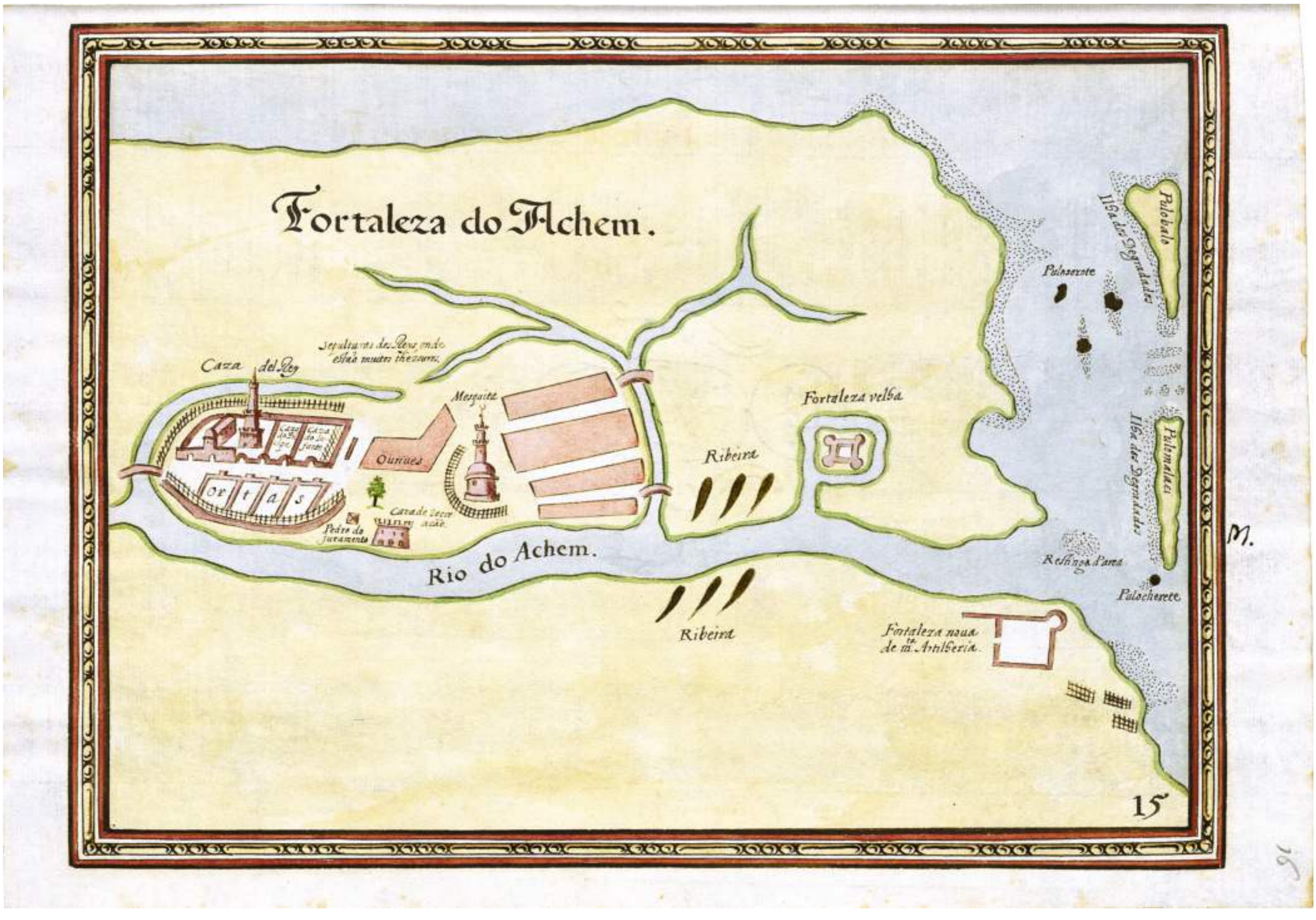

360

blad 360 boven / sheet 360 above:

Forschungsbibliothek Gotha, Chart B. 533 fol. 204R.

[Caspar Schmalkalden, ca. / c. 1647] :

Stadt Achem auf Summatra.

De stad Atjeh op Sumatra.

The city of Atjeh on the island of Sumatra.

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

Aanzicht in vogelvluchtperspectief, aquareltekening op papier, gekleurd, 19,5 x 15 cm.
View in bird's-eye perspective, water-colour drawing on paper, coloured, 19.5 x 15 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

Caspar Schmalkalden (zie hiervoor blad 77 e.v.) maakte in 1647 als soldaat de gezantschapsreis van dat jaar naar Atjeh mee. Deze stond onder leiding van de raad van Indië en oud-gouverneur van Ambon (1635-1637) Jochum Roelofsz van Deutecom, voor wie dit toen de tweede ambassade naar het sultanaat was; zijn eerste reis vond plaats in 1638 (zie Deel III: *Indische Archipel en Oceanië*, bladen 51-52). Het vertrek van Batavia was op 11 juli, waarna men van de 24ste tot de 27ste van die maand eerst een korte tussenstop in het zes jaar tevoren veroverde Malakka maakte. Schmalkalden tekende naar aanleiding van dit verblijf het schetsmatige aanzicht van de stad Malakka op blad 361 boven, dat echter weinig overeenkomst met de toen werkelijk bestaande situatie vertoont; zie de plattegrond van omstreeks 1640 uit het kaartboek van João Teixeira I Albarnaz op blad 360 onder en de kaarten en tekeningen op de bladen 112-119 in *Indische Archipel en Oceanië*. Op 5 augustus 1647 werd de rede voor de hofstad van Atjeh bereikt, waar het gezantschap tot 13 november zou blijven. Schmalkaldens voorstelling van deze stad op blad 360 boven is topografisch evenmin erg nauwkeurig, maar komt in hoofdlijnen wel overeen met die op de bladen 50-54 in *Indische Archipel en Oceanië*.

In 1647 Caspar Schmalkalden (see sheets 77 and following) joined in the journey of the embassy to Aceh in that year. This was led by the member of the Council of the Indies and former governor of Ambon (1635-1637) Jochum Roelofsz van Deutecom, for whom this was the second mission to the sultanate; his first trip was in 1638 (see Volume III: *Malay Archipelago and Oceania*, sheets 51-52). The embassy set out from Batavia on 11 July, after which, from 24th to the 27th of that month, there was first a short stop at Malacca, conquered six years before. On the occasion of his stay in Malacca Schmalkalden drew the rough view of the town on sheet 361 above, which, however, does not display much correspondence with the true situation at that time; see the plan of around 1640 from the map-book by João Teixeira I Albarnaz on sheet 360 below and the maps and drawings on sheets 112-119 in *Malay Archipelago and Oceania*. On 5 August 1647 they reached the roads off the capital of Aceh, where the mission would stay till 13 November. Schmalkalden's depiction of the town on sheet 360 above is just as topographically inaccurate, but in the main does agree with the ones on sheets 50-54 in *Malay Archipelago and Oceania*.

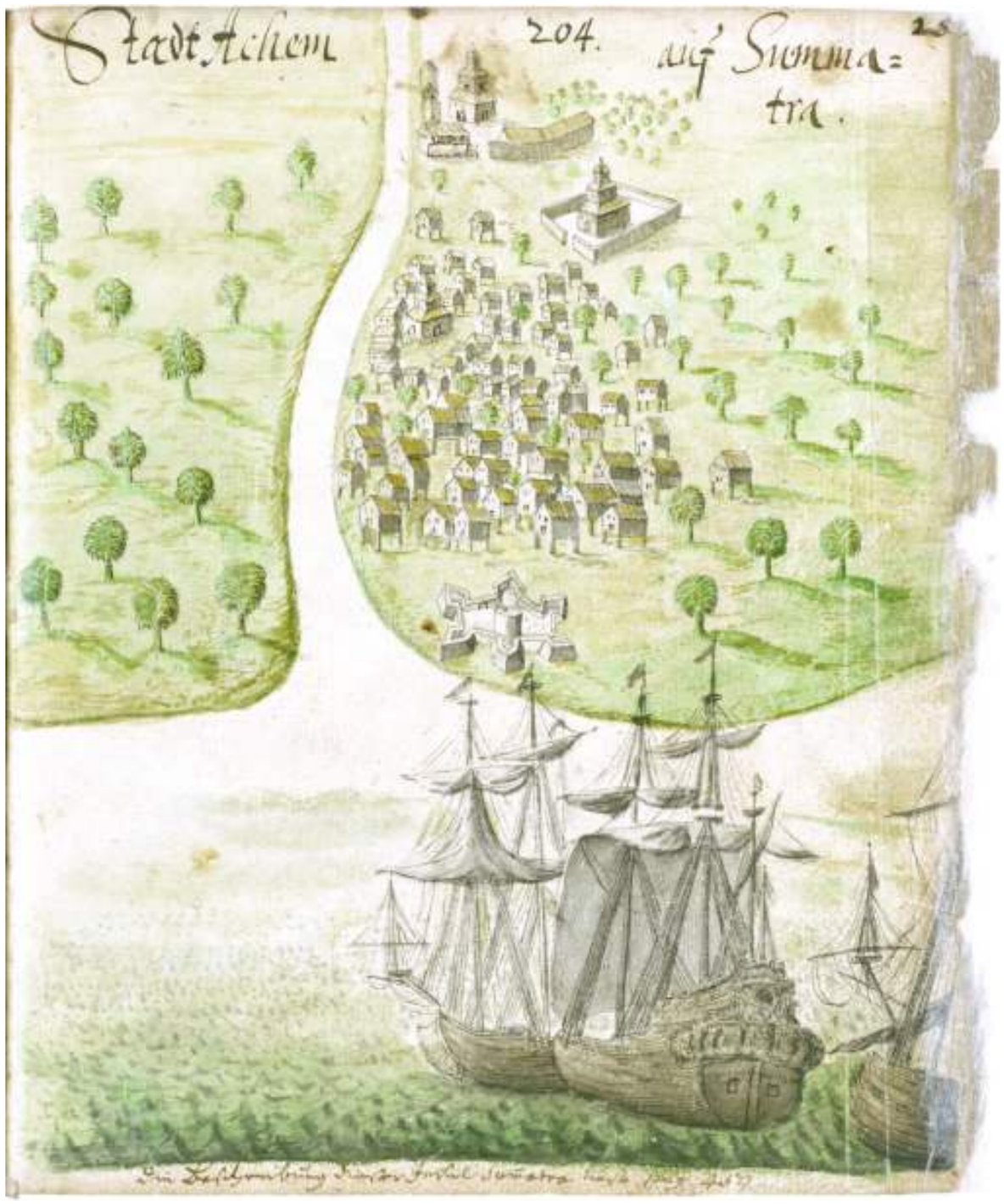

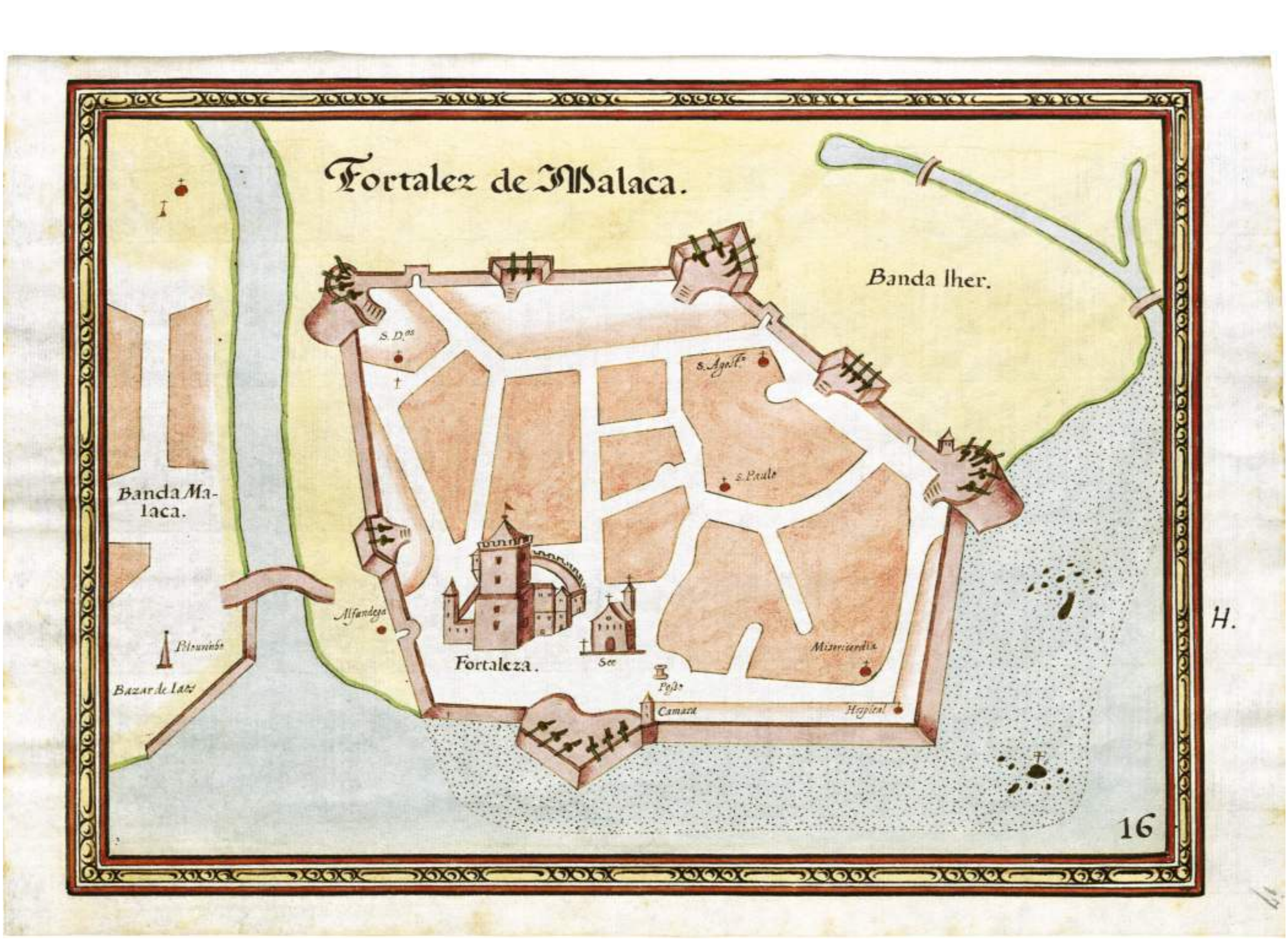

blad 361 boven / sheet 361 above:

Forschungsbibliothek Gotha, Chart B. 533 fol. 204R.

[Caspar Schmalkalden, ca. / c. 1647] :

Stadt Malacca.

De stad Malakka.

The city of Malacca.

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

Aanzicht in vogelvluchtperspectief, aquareltekening op papier, gekleurd, 19,5 x 15 cm.
View in bird's-eye perspective, water-colour drawing on paper, coloured, 19.5 x 15 cm.

Oriëntatie: het noorden is linksboven.
Orientation: north is upper left.

blad 361 onder / sheet 361 below:

British Library, Add. Ms. 34.184 fol. 63.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :

[Kaart van Celebes].

[Chart of Sulawesi].

Schaalstok van 30 Duijtsche Mijlen Vijftien voor een Graed = [ca. 1 : 3.472.000].
Scale-bar of *30 Duijtsche Mijlen Vijftien voor een Graed* = [approximately 1 : 3,472,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 16,5 x 21 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 16.5 x 21 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

Celebes. Het kaartje van Celebes met de eilanden Boeton en Moena van Johannes Vingboons uit ca. 1660 op blad 361 onder, uit diens navigatieatlas in de British Library, is hier gereproduceerd als aanvulling op de overzichtskaarten van Celebes en omringende eilanden op de bladen 148-155 in Deel III: *Indische Archipel en Oceanië*. Het kaartbeeld vertoont nog de karakteristieke massieve vorm van het eiland zoals weergegeven op Nederlandse kaarten van voor de befaamde verkenning en systematische kartering van de Golf van Tomini in 1682 door Jan van der Wall (*Indische Archipel en Oceanië*, blad 207). De kaart is in de reproductie een kwartslag gedraaid, met het noorden boven

Celebes. The small chart of Celebes (Sulawesi) with the islands of Buton and Muna by Johannes Vingboons of about 1660 on sheet 361 below, from his navigation atlas in the British Library, is reproduced here as a supplement to the general maps of Celebes and surrounding islands on sheets 148-155 in Volume III: *Malay Archipelago and Oceania*. The map image still displays the massive form of the island as shown on Dutch maps from before the famous exploration and systematic charting of the Gulf of Tomini in 1682 by Jan van der Wall (*Malay Archipelago and Oceania*, sheet 207). In the reproduction the map has been turned 90 degrees, with north at the top.

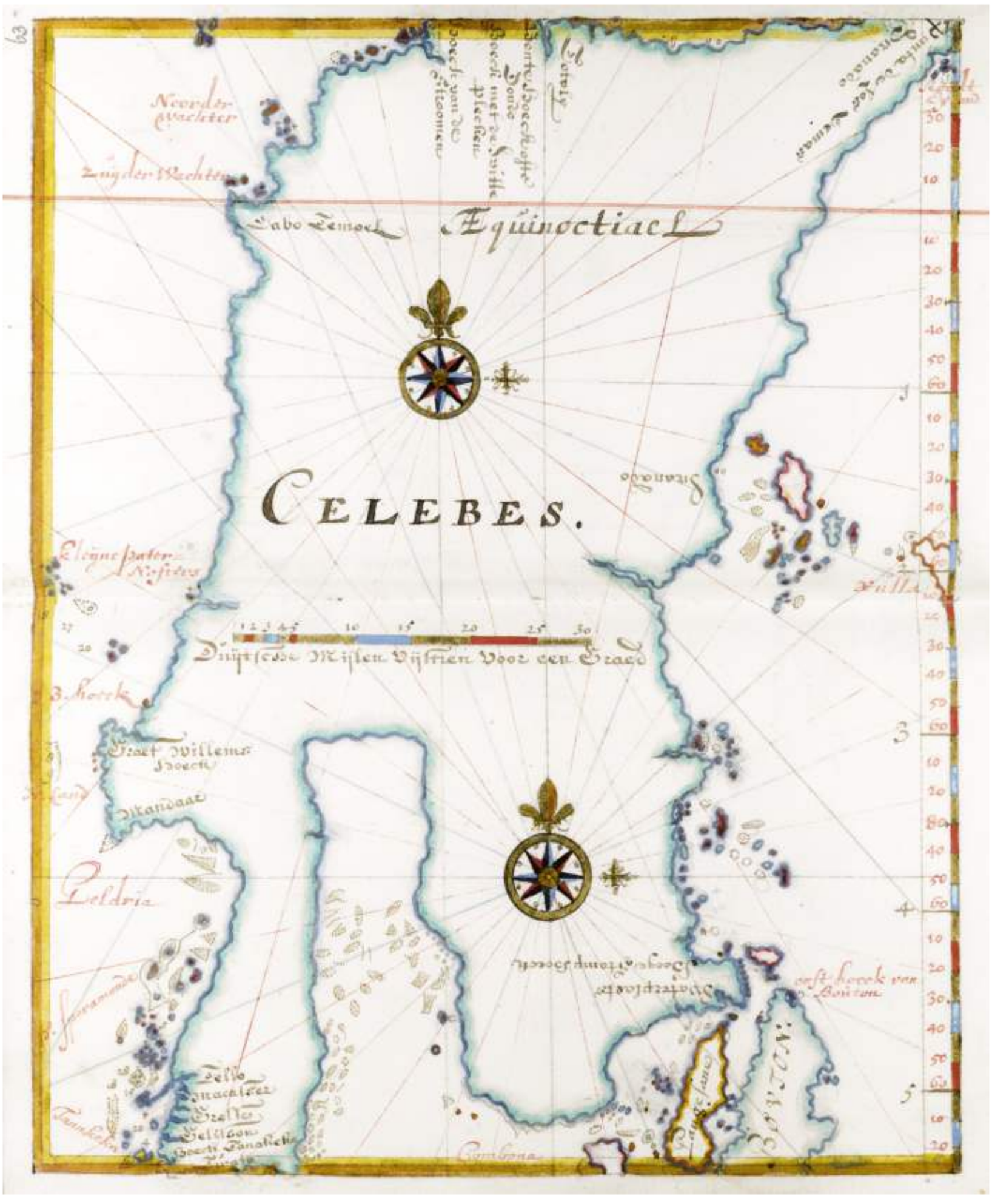

blad 360 onder / sheet 360 below:

Bayerische Staatsbibliothek, Cod.icon 162 fol. 17R.

[João Teixeira I Albernaz, ca. / c. 1640] :

16 / Fortalez de Malaca.

16 / Het Fort van Malakka.

16 / The Fort at Malacca.

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 21 x 30,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 21 x 30.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is linksboven.
Orientation: north is upper left.

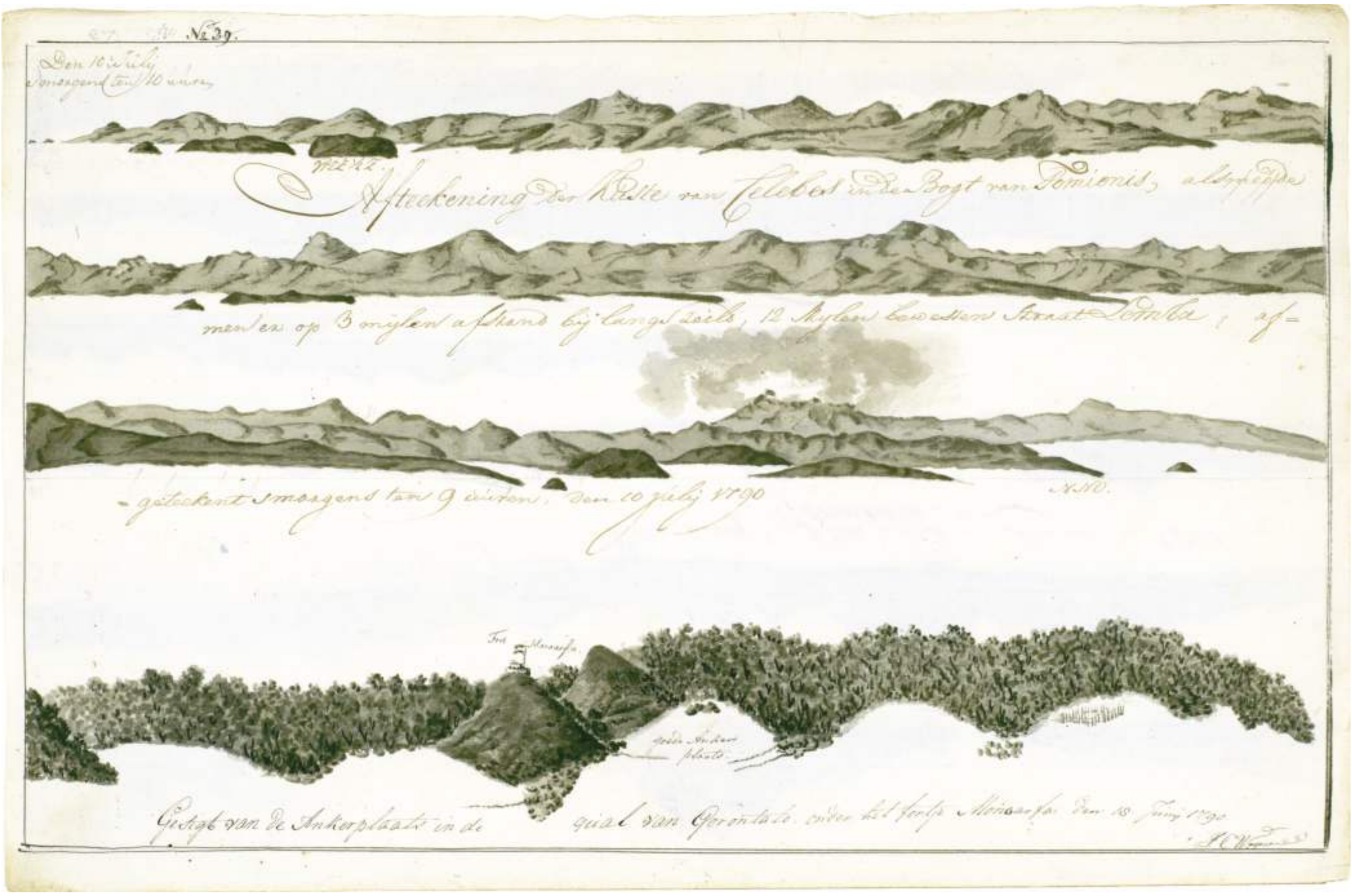
№ 39.
Afteekening der Kuste van Celebes inde Bogt van Tomienis, alsmeede men er op 3 mijlen afstand bij langs zeild, 12 Mylen bewesten Straat Lemba, af= geteekent smorgens ten 9 uuren, den 10 July 1790.
Gesigt van de Ankerplaats in de qual van Gorontalo onder het fortje Monoarfa den 18. July 1790.

blad 362 boven / sheet 362 above:

Maritiem Museum Rotterdam, Bijlagen bij het journaal van 's Lands Schip Bellona fol. 39 / Appendices to the journal of the Netherlands Navy Ship Bellona fol. 39.

J.C. Wagner, 1790 :

Afteekening der Kuste van Celebes inde Bogt van Tomienis, alsmeede / men er op 3 mijlen afstand bij langs zeild, 12 Mylen bewesten Straat Lemba, af= / geteekent smorgens ten 9 uuren, den 10 July 1790.

Depiction of the Sulawesi Coast in the Gulf of Tomini, when / one is saling past at a distance of 3 miles, 12 Miles to the west of the Lembeh Strait, drawn / at 9 o'clock in the morning, the 10th of July 1790.

Gesigt van de Ankerplaats in de qual van Gorontalo onder het fortje Monoarfa den 18. July 1790.

View of the Anchorage in the mouth of the Gorontalo River below the small fort of Monoarfa the 18th of July 1790.

O.I. inkttekening in 4 delen met penseel op papier, 28 x 42 cm.
Brush drawing in black ink on paper, 4 parts, 28 x 42 cm.

De bovenste helft van de tekening door J.C. Wagner uit de bijlagen bij het journaal van de *Bellona* op blad 362 boven moet gezien worden als een doorlopend aanzicht van de zuidoostkust van de Minahasa. De genoemde Straat Lembeh is de zeeëngte tussen het gelijknamige eiland aan de uiterste noordoostpunt van Celebes en de vaste wal van het hoofdeiland. De *Bellona* en de *Mercuur* verbleven in het voorjaar van 1790 enkele maanden in de Noord-Molukken en de wateren rond Noord-Celebes voor enig vlagvertoon van het centrale Nederlandse gezag aan de lokale bevolking en passeerden deze kust blijkens het journaal op 10 juli 1790. De onderste helft toont een aanzicht van de monding van Gorontalo-rivier met het fortje Monoarfa, in het vorstenrijkje Gorontalo ten westen van de Minahasa, waar men op 18 juni had geankerd. Hetzelfde fortje is onder A aangegeven op de kaart van de rede van Gorontalo door Jan Theunis Busscher op blad 362 onder, die een kopie uit 1835 is van de 34 jaar oudere (!) Britse verkenningskaart afgebeeld op blad 213 boven in Deel III: *Indische Archipel en Oceanië*. De kleine kustversterking was toen reeds lang niet meer in gebruik, zoals zelfs het Britse origineel van 1801 al aangeeft. Op Busschers kaart is ook het hoofdfort Nassau van de Compagnie in Gorontalo te zien, 'nabij de Negorij' onder letter E. Een zeldzame detailplattegrond van deze versterking uit ca. 1775, uit de Collectie Bodel Nijenhuis in de Universiteitsbibliotheek Leiden, is gereproduceerd op blad 363. Volgens een aantekening van mr. J.T. Bodel Nijenhuis zelf op verso is de maker van dit nogal amateuristisch getekende plan de toenmalige resident te Gorontalo, J.A. Mol.

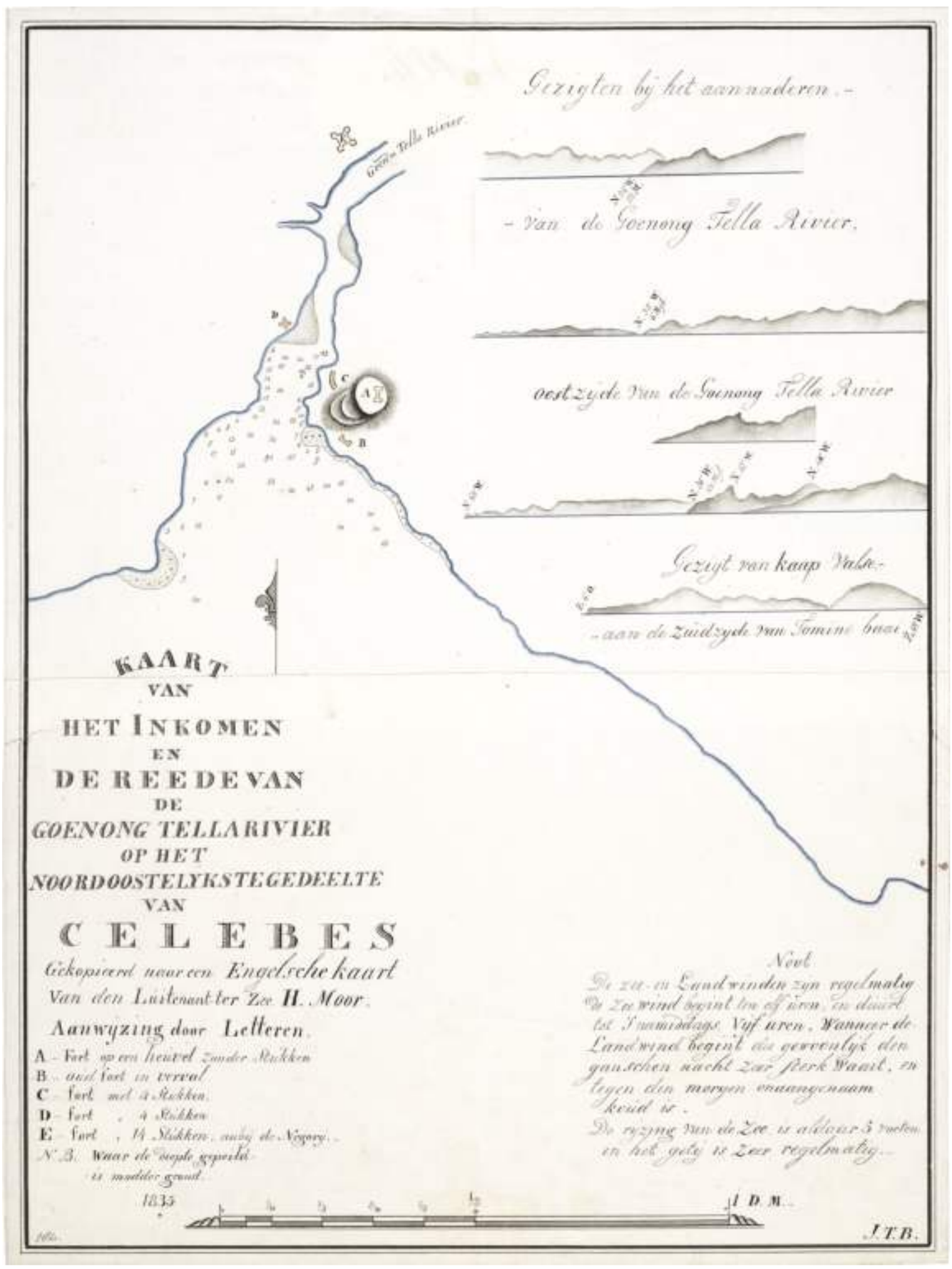
Gezigten bij het aannaderen.-
- van de Goenong Tella Rivier.
oostzyde van de Goenong Tella Rivier
Gezigt van kaap Vala.-
- aan de zuidzyde van Tomini baai
KAART
VAN
HET INKOMEN
EN
DE REEDE VAN
DE
GOENONG TELLARIVIER
OP HET
NOORDOOSTELYKSTEGEDEELTE
VAN
CELEBES
Gekopieerd naar een Engelsche kaart
Van den Luitenant ter Zee H. Moor.
Aanwyzing door Letteren.
A - Fort op een heuvel zonder Rukken
B - oud Fort in verval
C - Fort met 4 Rukken.
D - Fort , 4 Rukken
E - Fort , 14 Rukken, nabij de Negorij.
N.B. Waar de stippels geplaatst
is modder grond.
1835
Nota
De zee- en Landwinden zyn regelmatig
De Zee wind begint ten elf uren, en duurt
tot Woensdags Vyf uren. Wanneer de
Landwind begint dan gewoonlyk den
gantschen nacht zeer sterk Waait, en
legen den morgen onaangenaam
koud is.
De rysing van de Zee is alleen 3 voeten
en het getyis zeer regelmatig.
J.C.W.

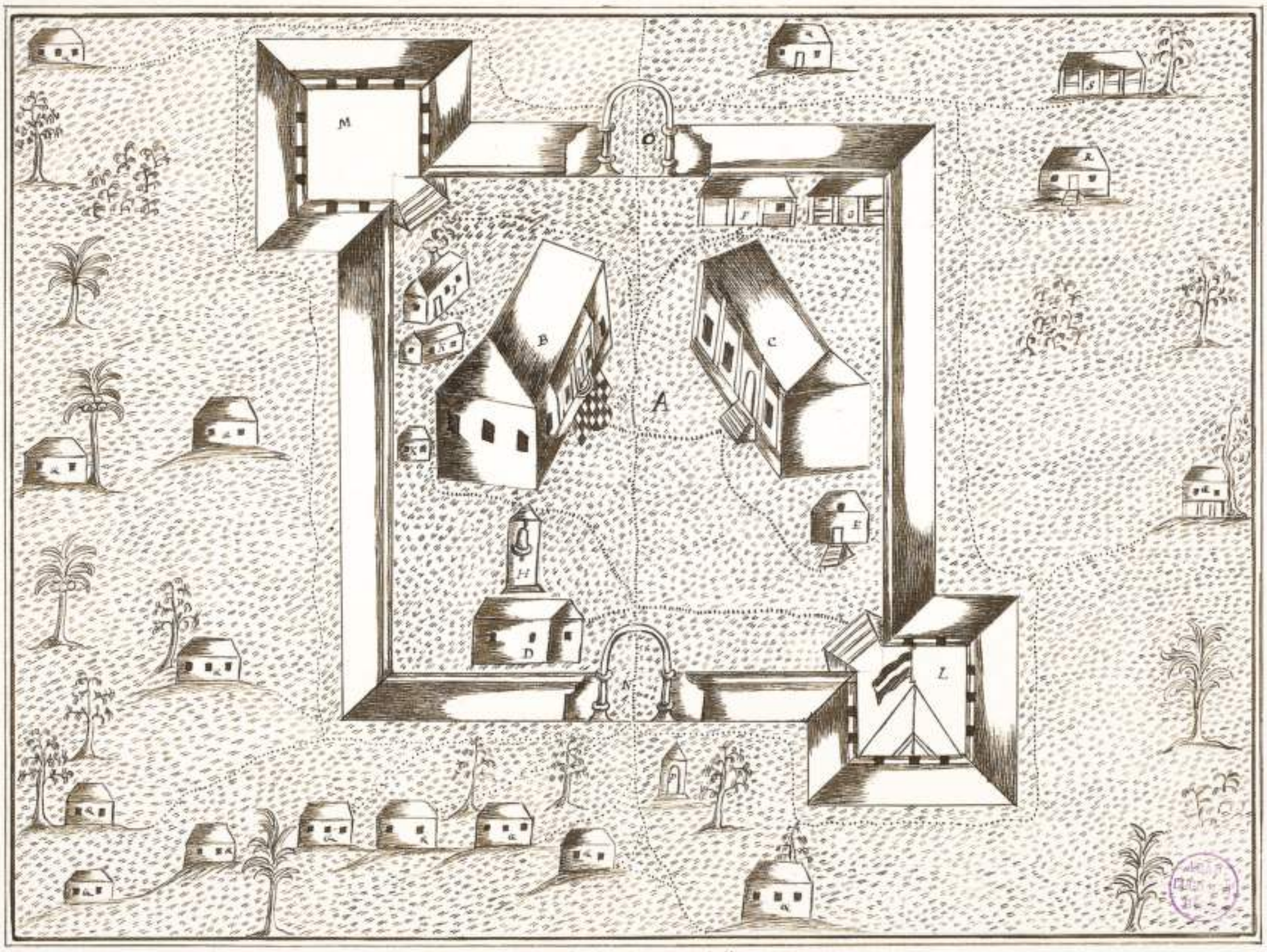

The upper half of the drawing by J.C. Wagner from the appendices to the log of the *Bellona* on sheet 362 above should be seen as a continuous view of the south-east coast of the Minahasa. The Lembeh Strait mentioned is the passage between the island of that name at the extreme north-eastern tip of Celebes and the mainland of the main island. In the spring of 1790 the *Bellona* and the *Mercuur* spent several months in the North Moluccas and the waters around North Celebes to show the flag of the High Government's authority to the local population, and according to the log passed this coast on 10 July 1790. The lower half shows a view of the mouth of the Gorontalo River with the little fort of Monoarfa, in the principality of Gorontalo to the west of the Minahasa, where the ships anchored on 18 June. The same fort is indicated under A on the chart of the roads of Gorontalo by Jan Theunis Busscher on sheet 362 below, which is a copy from 1835 of the 34 years older (!) British exploration map shown on sheet 213 above in Volume III: *Malay Archipelago and Oceania*. This small coastal fort was by then no longer in use, as even the British original from 1801 indicates. On Busscher's map the Company's main fort in Gorontalo, Fort Nassau, can be seen, *nabij de Negorij* (next to the town) under the letter E. A rare detail ground-plan of this fortification form about 1775, from the Bodel Nijenhuis Collection in the Leiden University Library, is reproduced on sheet 363. According to a note by Mr. J.T. Bodel Nijenhuis himself on the reverse, the maker of this rather amateurishly drawn plan was the then resident at Gorontalo, J.A. Mol.

blad 362 onder / sheet 362 below:

Nationaal Archief, 4.MIKO 184.

J.T.B. 1835 :

Kaart / van / het Inkomen / en / de reede van / de / Goenong Tellarivier / op het noordoostelijkste gedeelte / van / Celebes [...].

Chart / of / the Approach / and / the roadstead of / the / Gorontalo River / in the most north-eastern part / of / Sulawesi [...].

[profielen / profiles]

Schaalstok van 1 D.M. = [ca. 1 : 38.600].
Scale-bar of *1 D.M.* = [approximately 1 : 38,600].

1 kaart + 5 profielen : ms op papier, gekleurd, 47 x 36 cm.
1 map + 5 profiles : ms on paper, coloured, 47 x 36 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [linksonder] een beschrijving, als vervolg van de titel :
Explanations: [lower left] a description, in continuation of the title :

Gekopieerd naar een Engelsche kaart / van den Luitenant-ter Zee H. Moor.

[linksonder] een legenda bij de letters A t/m E en een aantekening :
[lower left] a key to the letters A to E and a note :

A. Fort op een heuvel zonder Stukken.
B. Oud fort in verval.
C. Fort met 4 Stukken.
D. Fort [met] 4 Stukken.
E. Fort [met] 14 Stukken, nabij de Negorij.
N.B. Waar de diepte gepeild is modder grond.
1835.

[rechtsonder] een aantekening :
[lower right] a note :

Noot.
De zee- en Landwinden zijn regelmatig de Zeewind begint ten elf uren; en duurt tot 's namiddags, Vijf uren, wanneer de Landwind begint die gewoonlijk den ganschen nacht zeer sterk waait, en tegen den morgen onaangenaam koud is.
De rijzing van de Zee, is aldaar 5 voeten, en het getij is zeer regelmatig.
J.T.B.

blad / sheet 363:

Universiteitsbibliotheek Leiden, Collectie Bodel Nijenhuis 002-10-024.

[J.A. Mol, ca. / c. 1775] :

Het Fortres Nassauw op Gorontalo, N.O. Kust van Celebes.

Nassau Fort at Gorontalo, N.E. Coast of Sulawesi.

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, 31,5x 42,5 cm.
1 map : ms on paper, 31.5 x 42.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechtsboven.
Orientation: north is upper right.

Verso: Geteekend door J.A. Mol, groot vriend van S. en J. Luchtmans, gelijk er dan bij S.L. een 2e ex. van dit geteek: fort is. Hij was resident aldaar, van Menado tusschen de jaren 1770 en 1780.

Verklaringen: [onder] een legenda bij de letters A t/m S :
Explanations: [below] a key to the letters A to S :

A. Het Fortres Nassauw.
B. De Residents woning.
C. Het Pakhuis.
D. De Militaire Wagt.
E. Het Kruithuis.
F. De Timmerloots.
G. De Paardestal.
H. Het klokhuis.
I. De kombuis of keuken.
K. Slaven woningen.
L. De Zeepunt.
M. De Landpunt.
N. De Waterpoort.
O. De Landpoort.
P. Het Schilderhuis.
Q. Woningen der Dienaren en Burgers.
R. De Steene kombuis.
S. De koestal.

blad 364 boven / sheet 364 above:

Maritiem Museum Rotterdam, Bijlagen bij het journaal van 's Lands Schip Bellona fol. 41 / Appendices to the journal of the Netherlands Navy Ship Bellona fol. 41.

J.C. Wagner, 1790 :

Den 15 Julij 1790 / Gezigt van de Baaij van Kema. De Rheede van / Manado is te Zien op pag: 30.

The 15th of July 1790 / View of Kema Bay. The Roadstead of / Manado can bee Seen on page 30.

O.I. inkttekening in 2 delen met penseel op papier, 42 x 56 cm.
Brush drawing in black ink on paper, 2 parts, 42 x 56 cm.

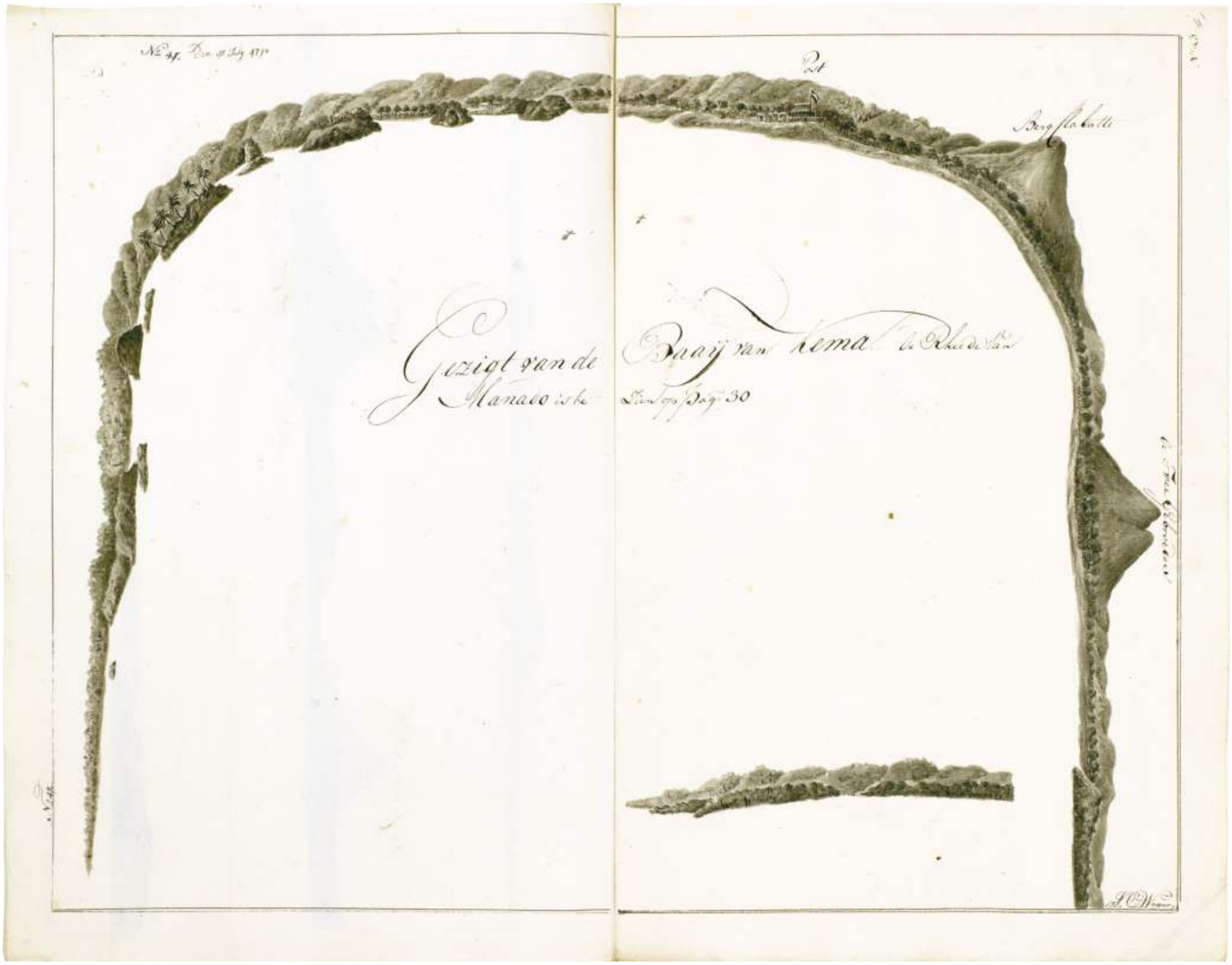

Bijschriften: pag. 363 / Captions: p. 363

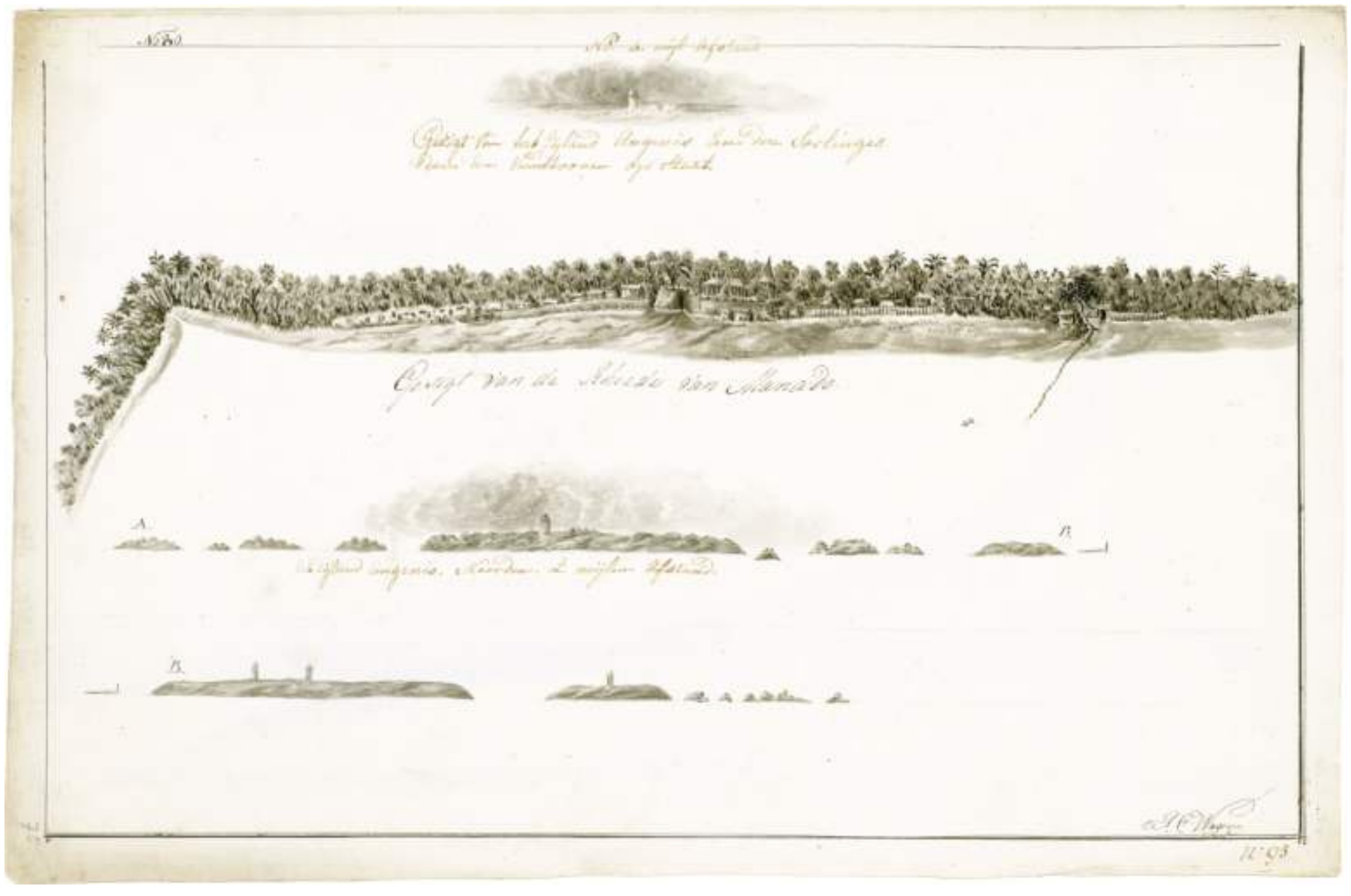

blad 364 onder / sheet 364 below:

Maritiem Museum Rotterdam, Bijlagen bij het journaal van 's Lands Schip Bellona fol. 30 / Appendices to the journal of the Netherlands Navy Ship Bellona fol. 30.

J.C. Wagner, 1790 :

Gezigt van het Eijland Angenis Een der Sorlinges. / daer Een Vuurtooren op staat. / NO. 4 mijl Afstand.

View of the Island of Miangas One of the Palmas Islands. / which has A Lighthouse. / NE. at a Distance of 4 miles.

Gesigt van de Rheede van Manado.

View of the Roadstead of Manado.

Het Eijland Angenis. Noorden 2 mijlen Afstand.

The Island of Miangas. North at a Distance of 2 miles.

O.I. inkttekening in 4 delen met penseel op papier, 28 x 42 cm.
Brush drawing in black ink on paper, 4 parts, 28 x 42 cm.

De twee afsluitende afbeeldingen met betrekking tot de aanvullingen voor Celebes op blad 364 zijn beide weer kustaanzichten van de Minahasa getekend in 1790 door J.C. Wagner, gereproduceerd uit de bijlagen bij het journaal van de *Bellona*. De bovenste tekening biedt een panorama van de baai van Kema, aan de oostkust bij de gelijknamige plaats en toenmalige compagniespost, waar de *Bellona* en de *Mercuur* op 15 juli 1790 voor anker lagen. Onder is in de deeltekeningen geheel boven en onder het eiland 'Angenis' met zijn lichtbaken weergegeven, waarmee Wagner hoogstwaarschijnlijk Miangas in de afgelegen Palmas-eilanden op ca. 480 kilometer ten noordoosten van Manado bedoelt. Daartussen is een aanzicht van de hoofdvestiging van de Compagnie in het noordoosten van Celebes getekend, Manado; in het midden is het fort Amsterdam te herkennen.

The two concluding depictions relating to the additions for Celebes on sheet 364 are again both coastal scenes of the Minahasa drawn in 1790 by J.C. Wagner, reproduced from the appendices attached to the log of the *Bellona*. The upper drawing presents a panorama of the bay of Kema, on the east coast near the place of that name and a former Company post, where the *Bellona* and the *Mercuur* lay at anchor on 15 July 1790. Below in the section drawings at the very top and and below the island of *Angenis* is shown with its lighthouse, with which Wagner very probably meant Miangas in the isolated Palmas Islands some 480 kilometres to the north-east of Manado. Between them is a view of the Company's main settlement in the north-east of Celebes, Manado; in the centre we can recognize Fort Amsterdam.

blad 365 boven / sheet 365 above:

British Library, Add. Ms. 34.184 fol. 89.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :

[Kaart van de Noord-Molukken].

[Chart of the North Moluccas].

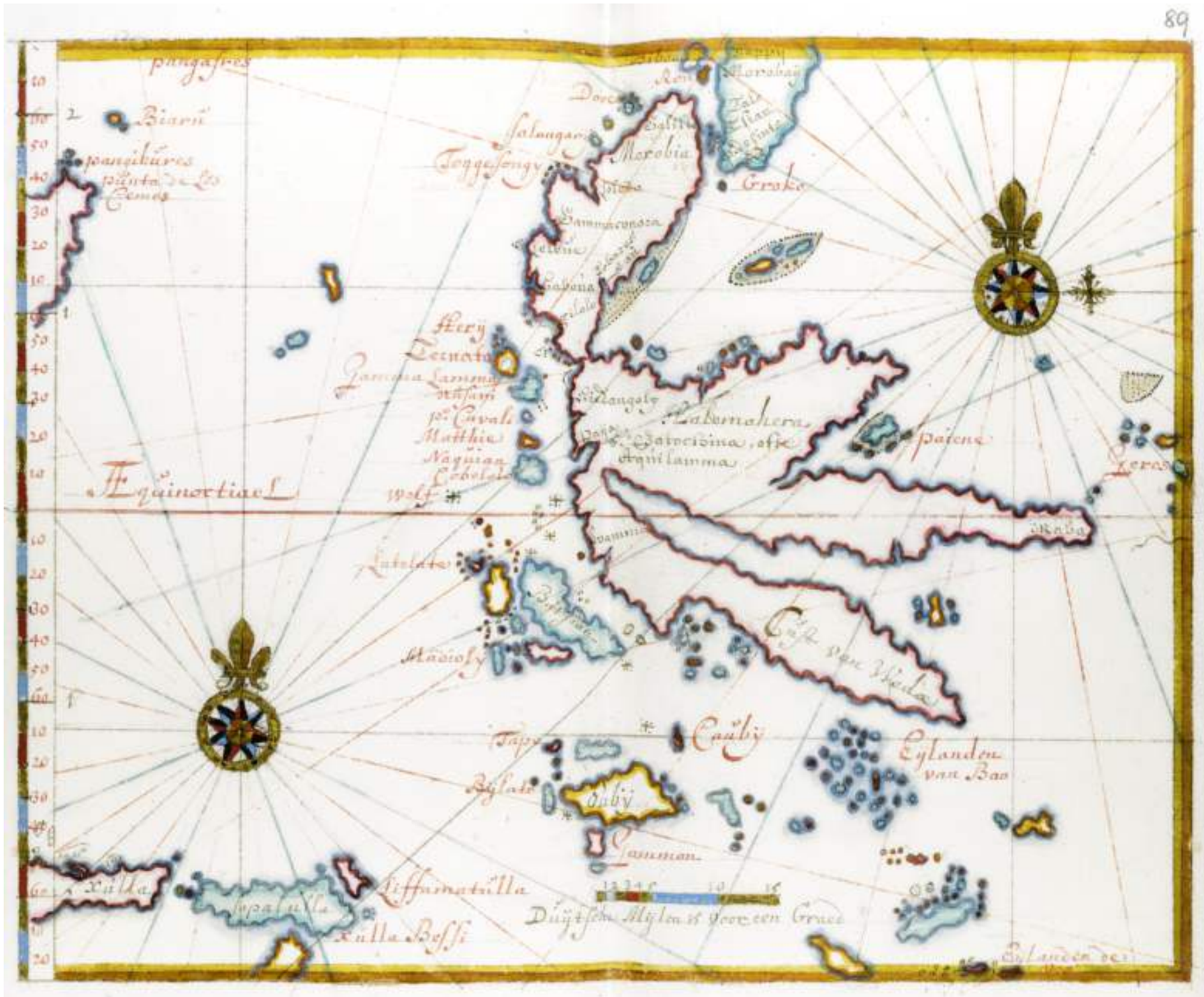

Schaalstok van 15 Duijtsche Mijlen 15 voor een Graed = [ca. 1 : 3.472.000].
Scale-bar of *15 Duijtsche Mijlen 15 voor een Graed* = [approximately 1 : 3,472,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 16,5 x 20,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 16.5 x 20.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

blad 365 onder / sheet 365 below:

Maritiem Museum Rotterdam, Bijlagen bij het journaal van 's Lands Schip Bellona fol. 34 / Appendices to the journal of the Netherlands Navy Ship Bellona fol. 34.

J.C. Wagner, 1790 :

't Eiland de Mortier / de Pottebakker / 't Eiland Tidor / de Westhoek van Halmaheira N ¾ W: / den 22. Maart 1790.

The Island of Moti / the Potter [Pulau Mare] / The Island of Tidore / the Western Tip of Halmahera N ¾ West. / the 22nd of March 1790.

Rheede van Ternaaten.

Roadstead of Ternate.

O.I. inkttekening in 2 delen met penseel op papier, gekleurd, 28 x 42 cm.
Brush drawing in black ink on paper, 2 parts, coloured, 28 x 42 cm.

Noord-Molukken. De kaart van Johannes Vingboons uit diens navigatieatlasje van omstreeks 1660 in de British Library op blad 365 boven geeft een overzicht van het gouvernement Ternate, waartoe behalve de Noord-Molukken in de compagniestijd ook het noordoosten van Celebes en omringende eilanden behoorden. Het vormt als zodanig een aanvulling op onder meer de kaarten op de bladen 210-211, 236-237 en 240-243 in Deel III: *Indische Archipel en Oceanië*. De tekening van J.C. Wagner uit de bijlagen van het journaal van de *Bellona* op blad 365 onder, van 22 maart 1790, laat boven een breed aanzicht vanuit het zuidoosten op de eilandjes Moti, Mare ('de Pottebakker') en Tidore zien, met rechts de uiterste westpunt van Halmaheira. Daaronder ziet men de *Bellona* (vooraan) en de *Mercuur* voor anker op de rede van Ternate, de hoofdplaats van het gelijknamige gouvernement. In het midden ligt bij de steiger het Kasteel Oranje, de zetel van het compagniesbestuur en tevens de voornaamste fortificatie in de Noord-Molukken; zie ook de bladen 248-257 in *Indische Archipel en Oceanië*.

North Moluccas. The map by Johannes Vingboons from his little navigation atlas of around 1660 in the British Library on sheet 365 above gives an overview of the *gouvernement* (government) of Ternate, to which in the time of the Company, besides the North Moluccas, also the north-east of Celebes and surrounding islands belonged. As such it forms an addition to, for example, the maps on sheets 210-211, 236-237 and 240-243 in Volume III: *Malay Archipelago and Oceania*. The drawing by J.C. Wagner from the appendices to the log of the *Bellona* on sheet 365 below, dated 22 March 1790, shows above a broad view from the south-east of the little islands of Moti, Mare (here called *de Pottebakker*, the Potter) and Tidore, with on the right the far western tip of Halmaheira. Below this we see the *Bellona* (in front) and the *Mercuur* at anchor in the roads of Ternate, the headquarters of the government of that name. In the centre next to the jetty stands Oranje Castle, the seat of the Company administration and also the main fortification in the North Moluccas; see also sheets 248-257 in *Malay Archipelago and Oceania*.

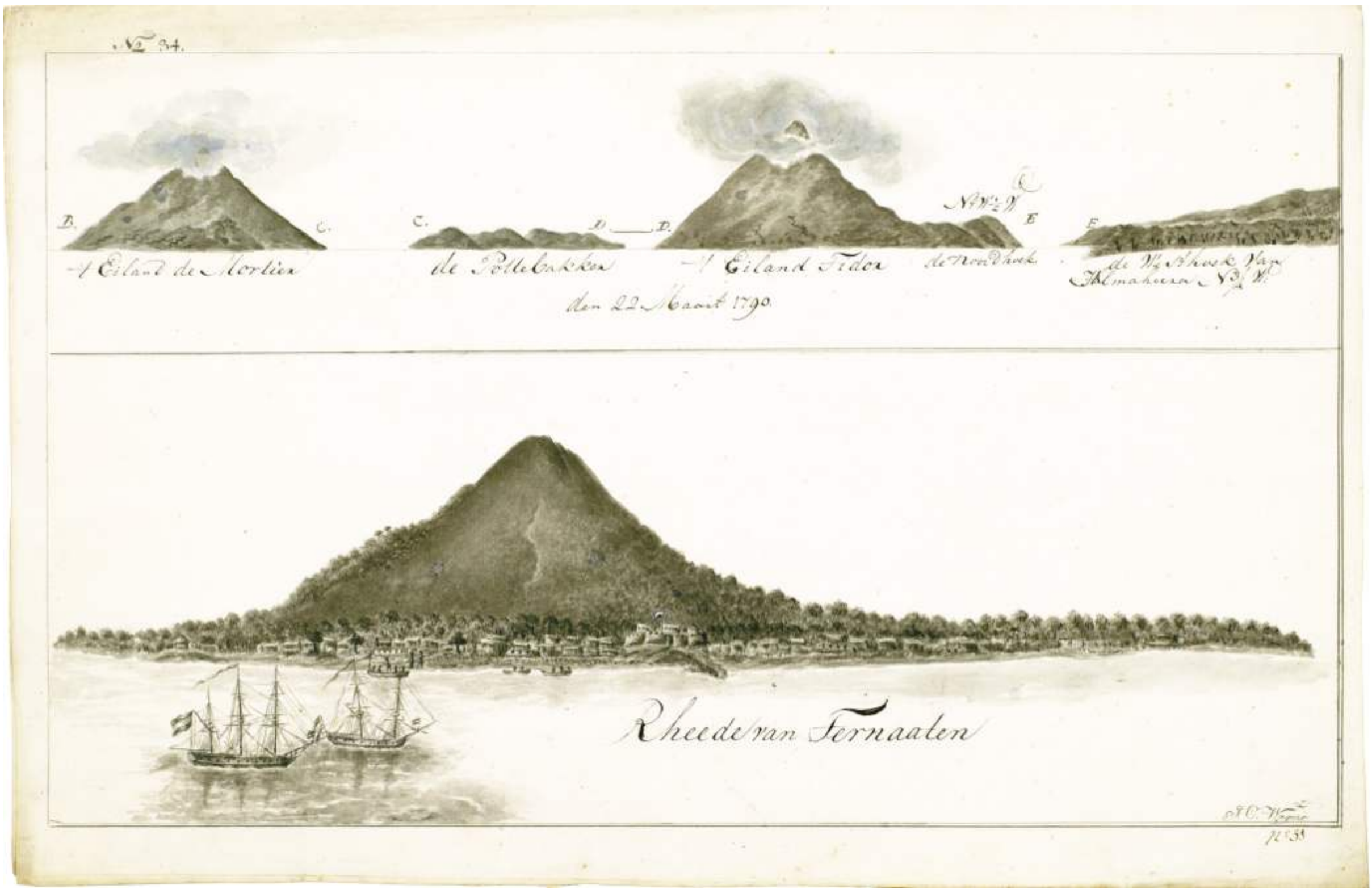

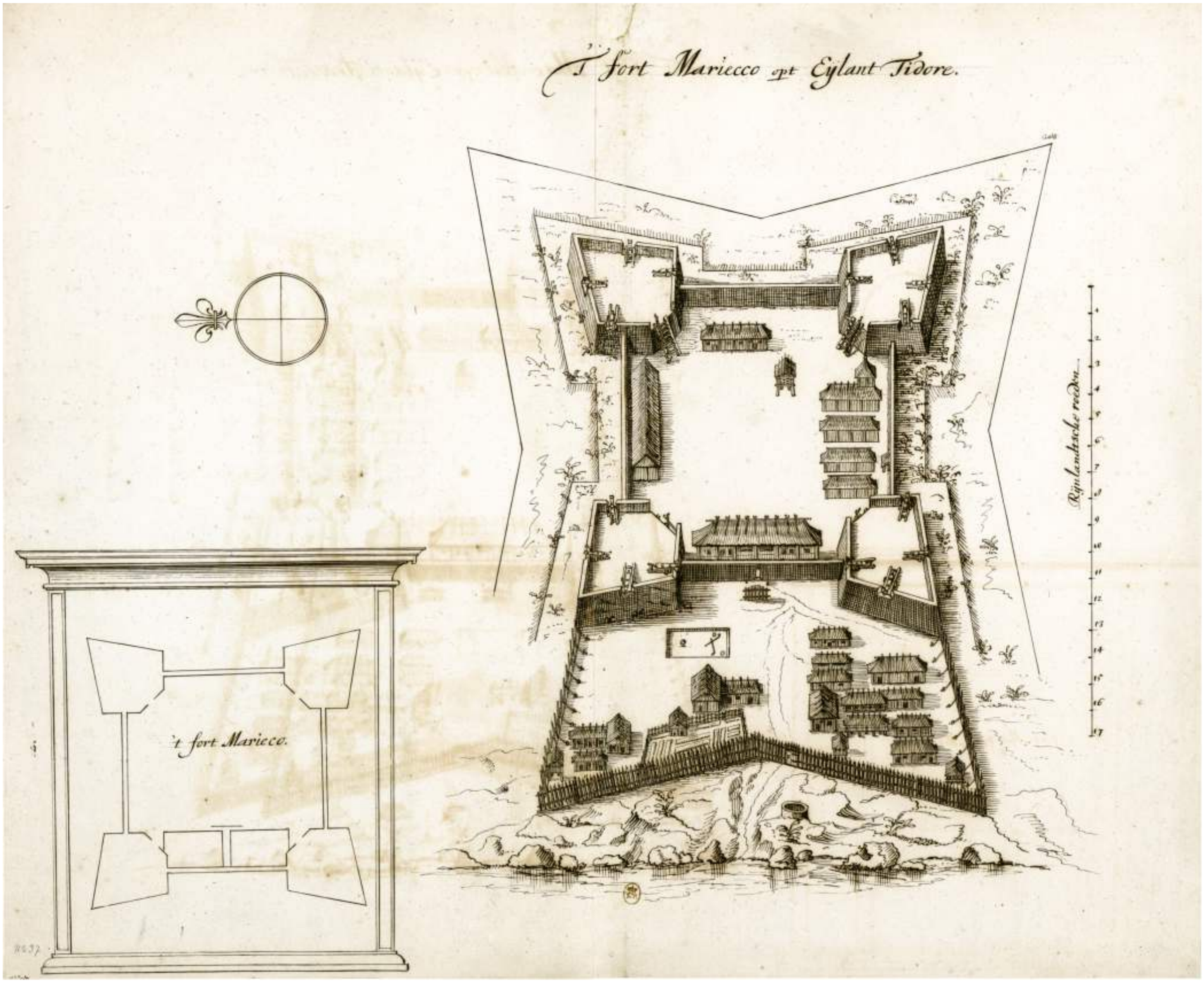

blad / sheet 366:

Bibliothèque nationale de France,
DEP VD-33 Tome 1 (Fol.) [= Gaignières 6545].

[Johannes Nessel, toegeschreven, 1651-1656, of latere kopie] :
[Johannes Nessel, attributed, 1651-1656, or later copy] :

'T Fort Mariecco opt Eijlant Tidore.

The Fort of Mareko on the Island of Tidore.

[inzetkaart / inset map]

'T Fort Marieco.
The Fort of Mareko.

Schaalstok van 17 Rijnlandtsche roeden = [ca. 1 : 295].
Scale-bar of *17 Rijnlandtsche roeden* =
[approximately 1 : 295].

1 kaart + 1 aanzicht in vogelvluchtperspectief, bruine inkt op perkament, 49 x 59 cm.
1 map + 1 view in bird's-eye perspective, brown ink on vellum, 49 x 59 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Het origineel van de bijzondere tekening van het voorheen Spaanse fort Marieko (Mareko) op Tidore op blad 366, uit de collectie van Roger François de Gaignières in de Bibliothèque nationale de France, kan op grond van de tekenstijl en de karakteristieke weergave van een perspectiefaanzicht in combinatie met een plattegrond wellicht toegeschreven worden aan de kaartenmaker en tekenaar Johannes Nessel. Deze maakte in 1651 en 1656 in Batavia een groter aantal nettekeningen naar ter plaatse vervaardigde schetsen van diverse versterkingen, plaatsen en gebeurtenissen die van betekenis waren geweest in de militaire campagnes en andere verrichtingen van Arnold de Vlaming van Outshoorn als gouverneur van Ambon in de jaren 1647-1650, ten behoeve van diens latere rapportages aan de Hoge Regering. Daartoe behoorden ook verscheidene tekeningen van compagniesforten en kleinere versterkingen in de Noord-Molukken, waarvan de nog aanwezige in het Nationaal Archief in Deel III: *Indische Archipel en Oceanië* zijn gereproduceerd op de bladen 249, 257 en 262-263. Opvallend afwezig in die serie is het strategisch gelegen fort Marieko aan de noordwestkust van Tidore, dat al in 1605 was veroverd en daarna tot de definitieve ontruiming van Tidore door de Spanjaarden in 1663 steeds een belangrijke rol heeft gespeeld in het beleid van de Compagnie om de activiteiten van deze als laatste overgebleven Europese mededingers in de Molukken zoveel mogelijk in te perken. De hier gereproduceerde tekening is vermoedelijk die ontbrekende afbeelding in Nessels reeks; de kompasroos en het handschift van de titels wijken echter af van die in diens andere werk, zodat het hier misschien een latere kopie door een andere, tot nu onbekende kaartenmaker betreft.

On the basis of the style of drawing and the use of a perspective view in combination with a ground-plan, the original of the remarkable drawing of the former Spanish fort of Marieko (Mareko) on Tidore on sheet 366, from the collection of Roger François de Gaignières in the *Bibliothèque nationale de France*, can perhaps be attributed to the map-maker and draughtsman Johannes Nessel. In 1651 and 1656 in Batavia Nessel made more such fair copies of sketches drawn on location showing various fortifications, places and events that had been of importance in the military campaigns of Arnold de Vlaming van Outshoorn as governor of Ambon in the period 1647-1650, for the purpose of his later reports to the High Government. This also included various drawings of Company forts and smaller fortifications in the North Moluccas, of which the examples still to be found in the Netherlands National Archives are reproduced in Volume III: *Malay Archipelago and Oceania* on sheets 249, 257, and 262-263. A striking absence in that series is the strategically located fort of Marieko on the north-west coast of Tidore, which had already been captured in 1605 and after that, up to the final evacuation of Tidore by the Spanish in 1663, had always played an important role in the Company's policy to restrict as much as possible the activities of these last remaining European competitors in the Moluccas. The drawing reproduced here is probably the item missing from Nessel's series; the compass-rose and the handwriting of the titles, however, deviate from those in his other work, so that this is perhaps a later copy by another, hitherto unknown map-maker.

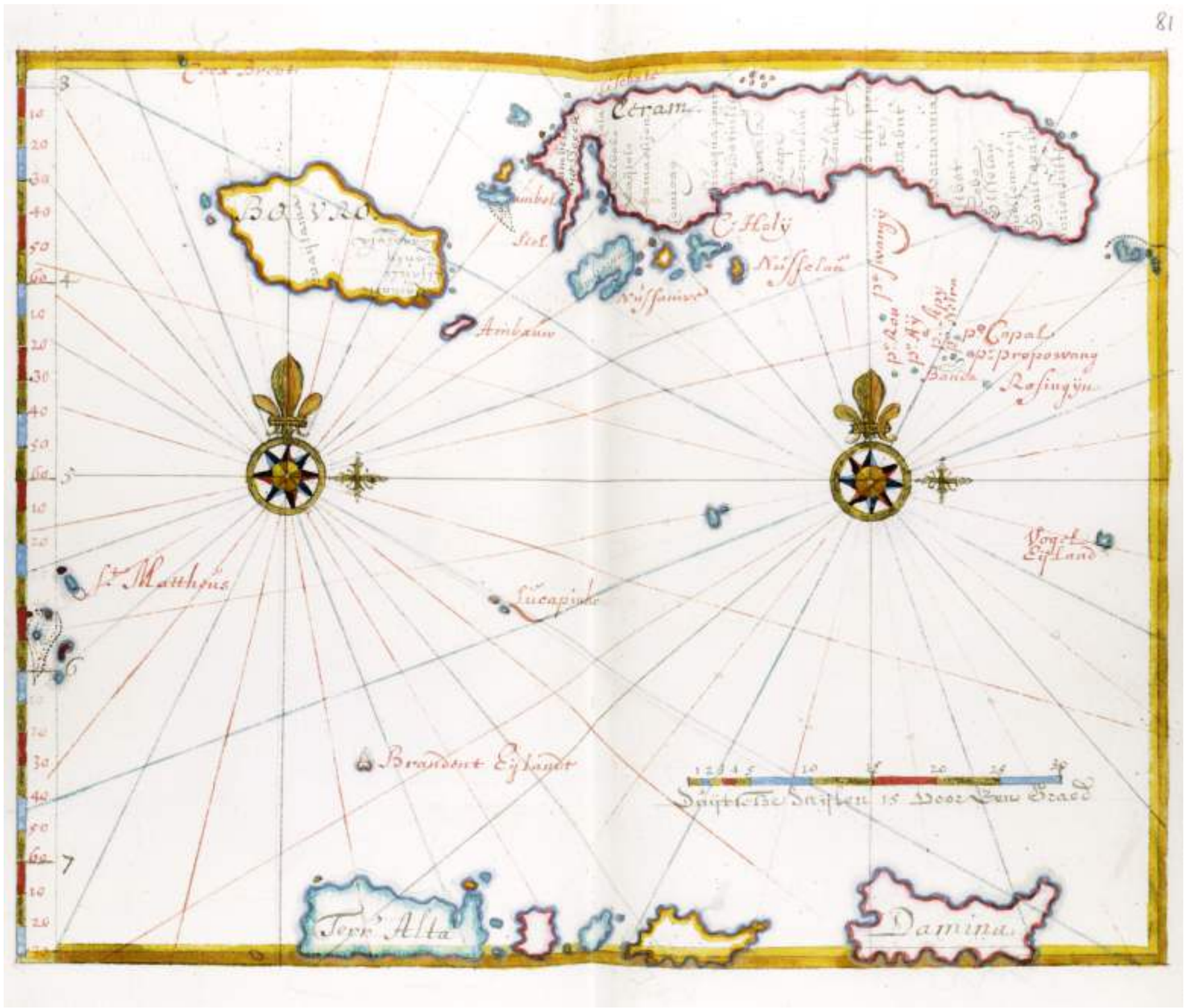

blad 367 boven / sheet 367 above:

British Library, Add. Ms. 34.184 fol. 81.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :

[Kaart van de Zuid-Molukken en de Banda-eilanden].

[Chart of the South Moluccas and the Banda Islands].

Schaalstok van 30 Duijtsche Mijlen 15 voor Een Graed = [ca. 1 : 3.367.000].
Scale-bar of *30 Duijtsche Mijlen 15 voor Een Graed* = [approximately 1 : 3,367,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 16 x 20,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 16 x 20.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Zuid-Molukken. Op de bladen 367-372 zijn de acht kaarten en tekeningen gereproduceerd die in Johannes Vingboons' navigatieatlasje uit ca. 1660 in de British Library zijn gewijd aan het gouvernement Ambon, de Zuid-Molukken. Dit relatief grote aantal, op een totaal van 49 in het atlasje, is een directe verwijzing naar het cruciale belang dat deze kleine eilandengroep als kerngebied van het kruidnagelmonopolie voor de Compagnie vertegenwoordigde. Vingboons' serie vormt een aanvulling op de overzichtskaarten van de eilanden als geheel op de bladen 266-272 in Deel III: *Indische Archipel en Oceanië* en op de afzonderlijke eilandkaarten op de bladen 273-275, 297-299, 306-307 en 325.

South Moluccas. On sheets 367-372 we reproduce the eight maps and drawings which are devoted to the government of Ambon, South Moluccas, in Johannes Vingboons's little navigation atlas from about 1660 in the British Library. The relatively large number of these (in all there are 49 maps in his atlas) is a direct indication of the crucial importance that this little island-group held for the Company as core area of the cultivation of cloves. Vingboons's series represents an addition to the general maps of the islands as a whole on sheets 266-272 in Volume III: *Malay Archipelago and Oceania*, and to the separate maps of islands on sheets 273-275, 297-299, 306-307 and 325.

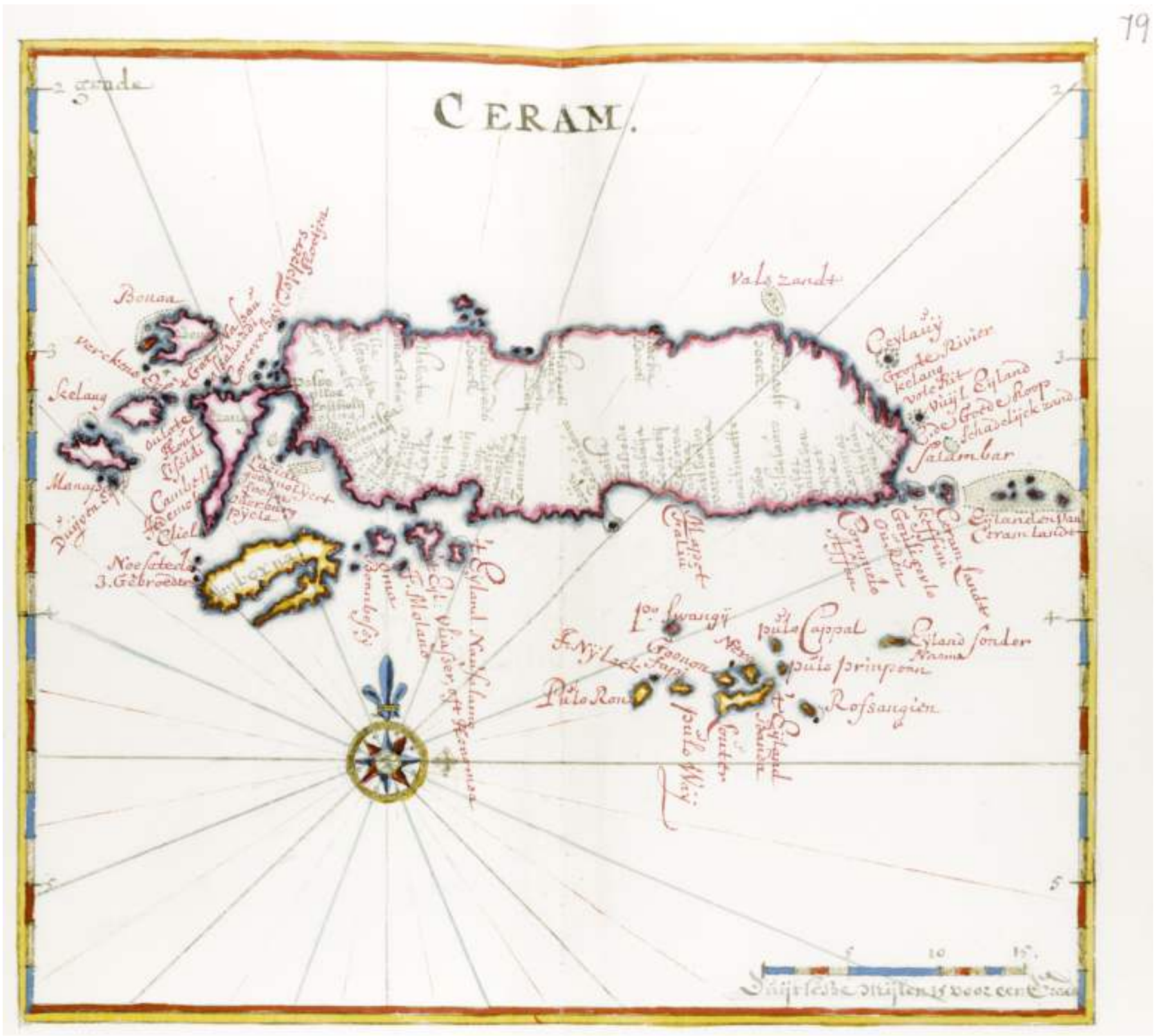

blad 367 onder / sheet 367 below:

British Library, Add. Ms. 34.184 fol. 79.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :

Ceram.

Schaalstok van 15 Duijtsche Mijlen 15 voor een Graed = [ca. 1 : 2.525.000].
Scale-bar of *15 Duijtsche Mijlen 15 voor een Graed* = [approximately 1 : 2,525,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 16,5 x 18 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 16.5 x 18 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

blad 368 boven / sheet 368 above:

British Library, Add. Ms. 34.184 fol. 85.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :

[Kaart van de westpunt van Ceram en de eilanden Boano, Kelang en Manipa].

[Chart of the western tip of Ceram and the islands of Boano, Kelang and Manipa].

Schaalstok van 4 Mijl = [ca. 1 : 581.000].
Scale-bar of *4 Mijl* = [approximately 1 : 581,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 16 x 17 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 16 x 17 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

blad 368 onder / sheet 368 below:

British Library, Add. Ms. 34.184 fol. 77.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :

[Kaart van het eiland Boeroe].

[Chart of the island of Buru].

Schaalstok van 5 Mijl = [ca. 1 : 950.000].
Scale-bar of *5 Mijl* = [approximately 1 : 950,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 16 x 17,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 16 x 17.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

blad 369 boven / sheet 369 above:

British Library, Add. Ms. 34.184 fol. 83.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :

Het district van Amboyna.

The district of Amboina.

Schaalstok van 15 Duijtsche Mijlen 15 voor Een Graed = [ca. 1 : 2.525.000].
Scale-bar of *15 Duijtsche Mijlen 15 voor Een Graed* = [approximately 1 : 2,525,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 16 x 17,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 16 x 17.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

blad 369 onder / sheet 369 below:

British Library, Add. Ms. 34.184 fol. 73.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :

Amboyna.

Amboina.

Schaalstok van Twe Duijtsche Mijlen = [ca. 1 : 45.600].
Scale-bar of *Twe Duijtsche Mijlen* = [approximately 1 : 45,600].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 16 x 17 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 16 x 17 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

blad 370 onder / sheet 370 below:

British Library, Add. Ms. 34.184 fol. 87.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :

[Kaart van de eilanden Haroekoe, Saparoea, Noesa Laoet en Molana met de oostpunt van Ambon en een deel van de zuidkust van Ceram].

[Chart of the islands of haruku, Saparua, Nusalaut and Molana, with the eastern tip of Ambon and part of the south coast of Ceram].

Schaalstok van 3 Mijl Duijtsche Mijlen 15 voor Een Graedt = [ca. 1 : 577.000].
Scale-bar of *3 Mijl Duijtsche Mijlen 15 voor Een Graedt* = [approximately 1 : 577,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 16 x 17 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 16 x 17 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

In Vingboons' kaartje van de zogenoemde Oeliassers op blad 370 onder zijn deze kerneilanden van de kruidnagelcultuur ten oosten van Ambon aangeduid met de namen zoals die in de compagniestijd algemeen gebruikelijk waren; Oma of Boambessy is nu beter bekend als Haroekoe, terwijl Honimoa tegenwoordig Saparoea heet.

On Vingboons's map of the *Oeliassers* as the Dutch called them, on sheet 370 below, these core islands in the cultivation of cloves to the east of Ambon are indicated with the names that were generally used in the time of the Company; Oma or Boambessy is now better known as Haruku, while Honimoa is at present called Saparua.

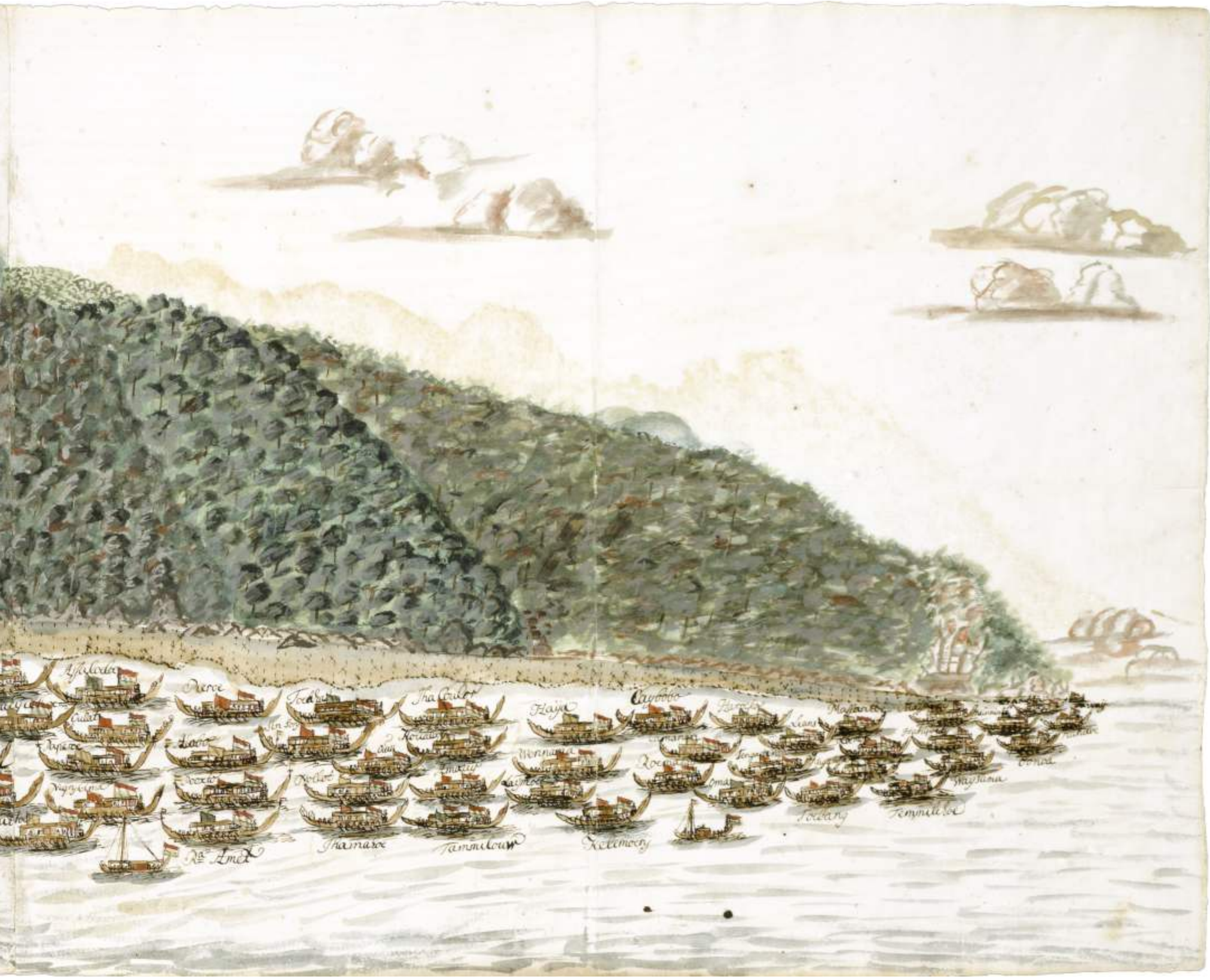

bladen 370-371 boven / sheets 370-371 above:

Bibliotheek Universiteit van Amsterdam, afdeling Bijzondere Collecties, Hs. Bf. 76 c (3).

[Anoniem, 1690-1710] :
[Anonymous, 1690-1710] :

[Hongi-vloot voor] De Negorij Tawaij gelegen aan de noort kant / van t' Eijlant Ceram.

[Hongi fleet off] The Village of Sawai located on the north side of the Island of Ceram.

Aquareltekening op papier, gekleurd, 42 x 107 cm.
Water-colour drawing on paper, coloured, 42 x 107 cm.

In het inleidende hoofdstuk in Deel III: *Indische Archipel en Oceanië* is uitvoerig aandacht besteed aan de praktijk van de handhaving van het compagniesmonopolie op kruidnagelen in de Molukken door middel van zogenoemde hongi-tochten. Daarbij waren de diverse dorpen op de Ambonse Eilanden (Ambon, Haroekoe, Saparoea, Noesa Laoet) verplicht periodiek een vastgesteld aantal oorlogsprauwen (kora-kora) met bemanning te leveren voor vernielingsexpedities tegen nederzettingen elders in de Molukken, waar de Compagnie 'illegale' teelt van kruidnagelen had vastgesteld of ten minste vermoedde. De prachtige anonieme aquareltekening uit vermoedelijk het laatste decennium van de zeventiende of de eerste jaren van de achttiende eeuw op de bladen 370-371 boven toont zo'n hongi-vloot geleid door een klein compagniesschip voor het dorp Sawai aan de Selemanbaai, aan de noordkust van Ceram. Het betreft hier een der bijlagen bij de verzamelde correspondentie uit de jaren 1683-1716 tussen de Amsterdamse burgemeester, geograaf, diplomaat en VOC-bewindhebber Nicolaas Witsen (1641-1717) en zijn ambtgenoot in Deventer, de hoogleraar en latere afgevaardigde voor Overijssel in de Staten-Generaal Gijsbert Cuper (1644-1716), nu in de afdeling Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek Amsterdam (UvA). De tekening werd verzonden tezamen met een brief van Witsen aan Cuper van 1 juni 1714, die echter geen enkele verwijzing omtrent de maker, de datering of de afgebeelde gebeurtenis bevat. Bij elk van de oorlogsprauwen is de naam geschreven van het dorp waarvan deze afkomstig was. De stijl van de tekening doet denken aan die van de grote plattegrond van Ambon-Stad op blad 280 en de plattegrond en tekeningen van het fort Duurstede op Saparoea op de bladen 304-305 in *Indische Archipel en Oceanië*, die in 1693 werden gemaakt door de assistent te Ambon Johannes Hogeboom; met ruim voorbehoud zou ook dit werk wellicht aan hem toegeschreven kunnen worden. Zie ook de tekeningen van een tempel en beeldengroepen in Ceylon uit dezelfde collectie, bladen 380-381.

In the introductory chapter in Volume III: *Malay Archipelago and Oceania* considerable attention was paid to the manner in which the Company maintained its monopoly on cloves in the Moluccas by means of so-called *hongi* expeditions. Under this system the various villages on the Ambon Islands (Ambon, Haruku, Saparua, Nusalaut) were obliged to provide a fixed number of war-canoes (*kora-kora*) with crews from time to time for expeditions of destruction against settlements elsewhere in the Moluccas where the Company had made out or at least suspected the 'illegal' cultivation of cloves. The fine anonymous water-colour drawing from the final decade of the seventeenth or the early years of the eighteenth century on sheets 370-371 above shows such a *hongi* expedition led by a small Company ship off the village of Sawai on Seleman Bay on the north coast of Ceram. This picture is one of the annexes to the collected correspondence from the period 1683-1716 between the Amsterdam burgomaster, geographer, diplomat and VOC director Nicolaas Witsen (1641-1717) and his colleague in the town of Deventer, the professor and later representative for the Province of Overijssel in the States-General Gijsbert Cuper (1644-1716), which is now kept in the Special Collections section at the Library of the University of Amsterdam (UvA). The drawing was sent attached to a letter from Witsen to Cuper dated 14 June 1714, which however gives no indication whatsoever regarding the artist, the date or the event depicted. With each of the war-canoes the name is written of the village from which it came. The style of the drawing is reminiscent of the large plan of Ambon Town on sheet 280 and the plan and drawings of Fort Duurstede on Saparua on sheets 304-305 in *Malay Archipelago and Oceania* made in 1693 by the then assistant at Ambon, Johannes Hogeboom. Hence with some reserve this work too could possibly be attributed to him. See also the drawings of a temple and group of images in Ceylon from the same collection, sheets 380-381.

blad 372 boven / sheet 372 above:

British Library, Add. Ms. 34.184 fol. 75.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :

Afbeeldinge van Amboina.

Depiction of Amboina.

Hela.

Hila.

Laxique.

Larike.

Seijt

Said.

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

2 kaarten + 2 profielen : ms op papier, gekleurd, 15,5 x 46 cm.
2 maps + 2 profiles : ms on paper, coloured, 15.5 x 46 cm.

Oriëntatie: het noorden is [Hila] linksonder [Said] onder.
Orientation: north is [Hila] lower left [Said] below.

Verklaringen: [boven] een legenda bij de letters A t/m N :
Explanations: [above] a key to the letters A to N :

A. 'T Casteel Victoria.
B. De Negerij Amboina.
C. De kerck.
D. Het Stadt huijs.
E. Het siecken huijs.
F. T Borgers Wacht huijs.
G. De passer.
H. Het gerecht.
I. De timmer werff.
K. Halou quartier.
L. Mardikers quartier.
M. Hattive.
N. 'T Chinees quart.

Het brede gezicht op Ambon vanuit zee op blad 372 boven, uit Johannes Vingboons' navigatieatlasje van omstreeks 1660 in de British Library, is nagenoeg identiek aan diens diverse andere versies van hetzelfde panorama; in Deel III: *Indische Archipel en Oceanië* zijn op de bladen 286-287 onder twee varianten afgebeeld, respectievelijk uit de Biblioteca Medicea Laurenziana te Florence en de Österreichische Nationalbibliothek in Wenen. Alle varianten zijn terug te voeren op één aanzienlijk ouder voorbeeld, de grote tekening van Samuel Blommaert uit 1605-1610 uit de verzameling van Artus Gijsels, nu in de Badische Landesbibliothek te Karlsruhe, die in *Indische Archipel en Oceanië* is gereproduceerd op de bladen 286-287 boven. Van groter belang als aanvulling zijn hier dan ook de twee kleine plattegronden van de compagniesfortjes te Hila en Said op het noordelijke schiereiland van Ambon, Hitoe, in de vorm die ze na ca. 1655 hadden; zie ter vergelijking de plattegronden van beide versterkingen op de bladen 293 en 295 in *Indische Archipel en Oceanië*. De kleine tekening van de redoute te Larike, evenens op Hitoe, komt goed overeen met de twee tekeningen op blad 294 in *Indische Archipel en Oceanië*. De lege ruimte midden onder in Vingboons' tekening had wellicht een plattegrond van Ambon-Stad of van Kasteel Victoria moeten bevatten, maar deze is nooit ingevuld.

The broad view of Ambon from the sea on sheet 372 above, taken from Johannes Vingboons's navigation atlas of around 1660 in the British Library, is practically identical to his various other versions of the same panorama; in Volume III: *Malay Archipel and Oceania* on sheets 286-287 two other versions are shown, namely the ones in the *Biblioteca Medicea Laurenziana* in Florence and in the Austrian National Library in Vienna. All these variants can be traced back to one considerably older model, the large drawing by Samuel Blommaert from 1605-1610 from the collection of Artus Gijsels, now in the *Badische Landesbibliothek* in Karlsruhe, which is reproduced on sheets 286-287 above in *Malay Archipelago and Oceania*. So of greater importance as additions are the two small plans of the Company forts at Hila and Said on the northern peninsula of Ambon Island, Hitu, in the form that they had after about 1655; for a comparison see the plans of both forts on sheets 293 and 295 in *Malay Archipelago and Oceania*. The small drawing of the redoubt at Larike, also on Hitu, agrees well with the two drawings on sheet 294 in *Malay Archipelago and Oceania*. The empty space in the lower centre in Vingboons's drawing was perhaps meant to contain a plan of Ambon Town or of Victoria Castle, but was never filled.

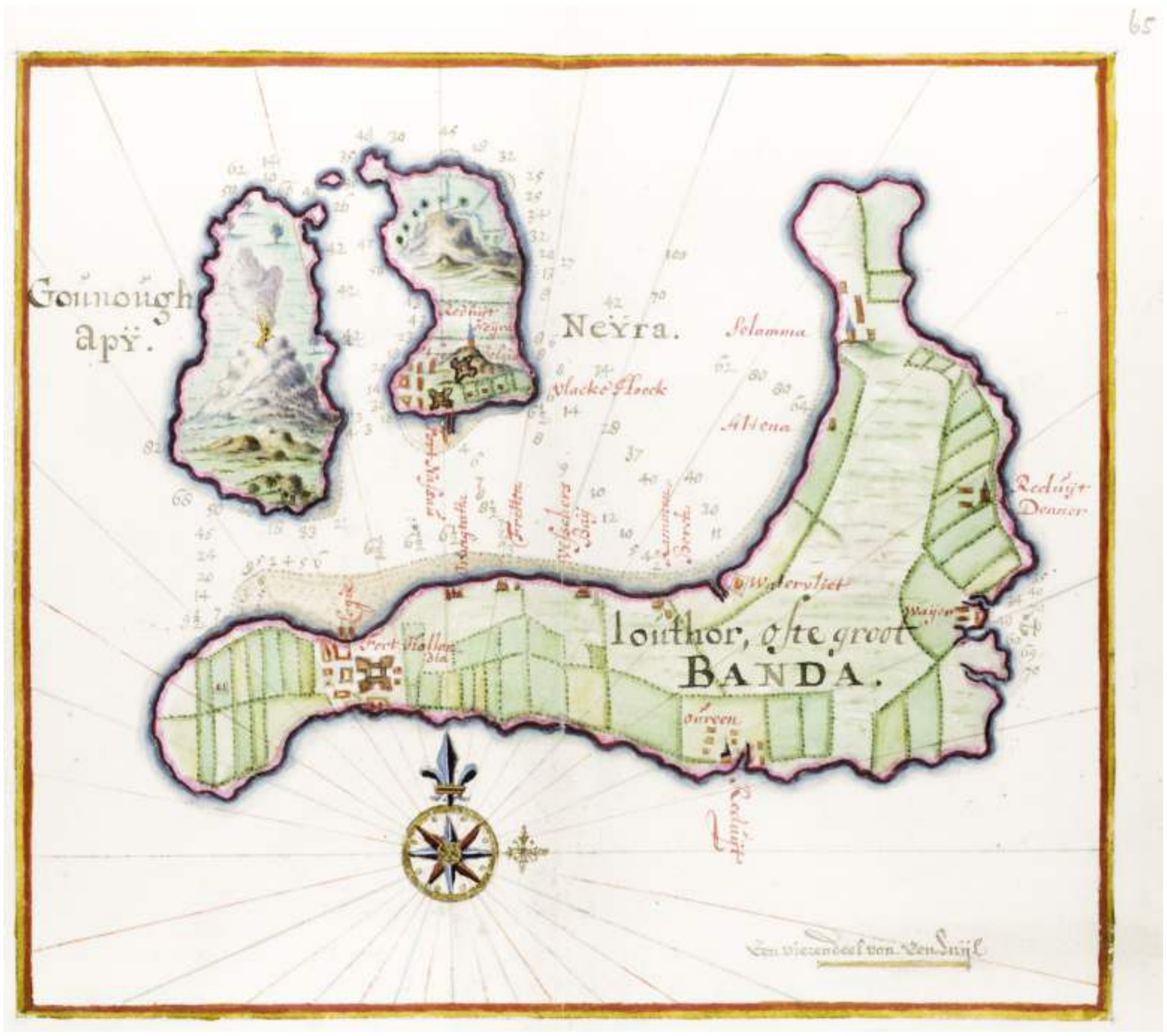

blad 372 onder / sheet 372 below:

British Library, Add. Ms. 34.184 fol. 65.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :

[Kaart van de eilanden Goenoeng Api, Banda Neira en Lontor of Groot-Banda].

[Chart of the islands of Gunung Api, Bandanaira and Lontar or Greater Banda].

Schaalstok van Een vierendeel van Een Mijl = [ca. 1 : 74.200].
Scale-bar of *Een vierendeel van Een Mijl* = [approximately 1 : 74,200].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 16 x 18 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 16 x 18 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

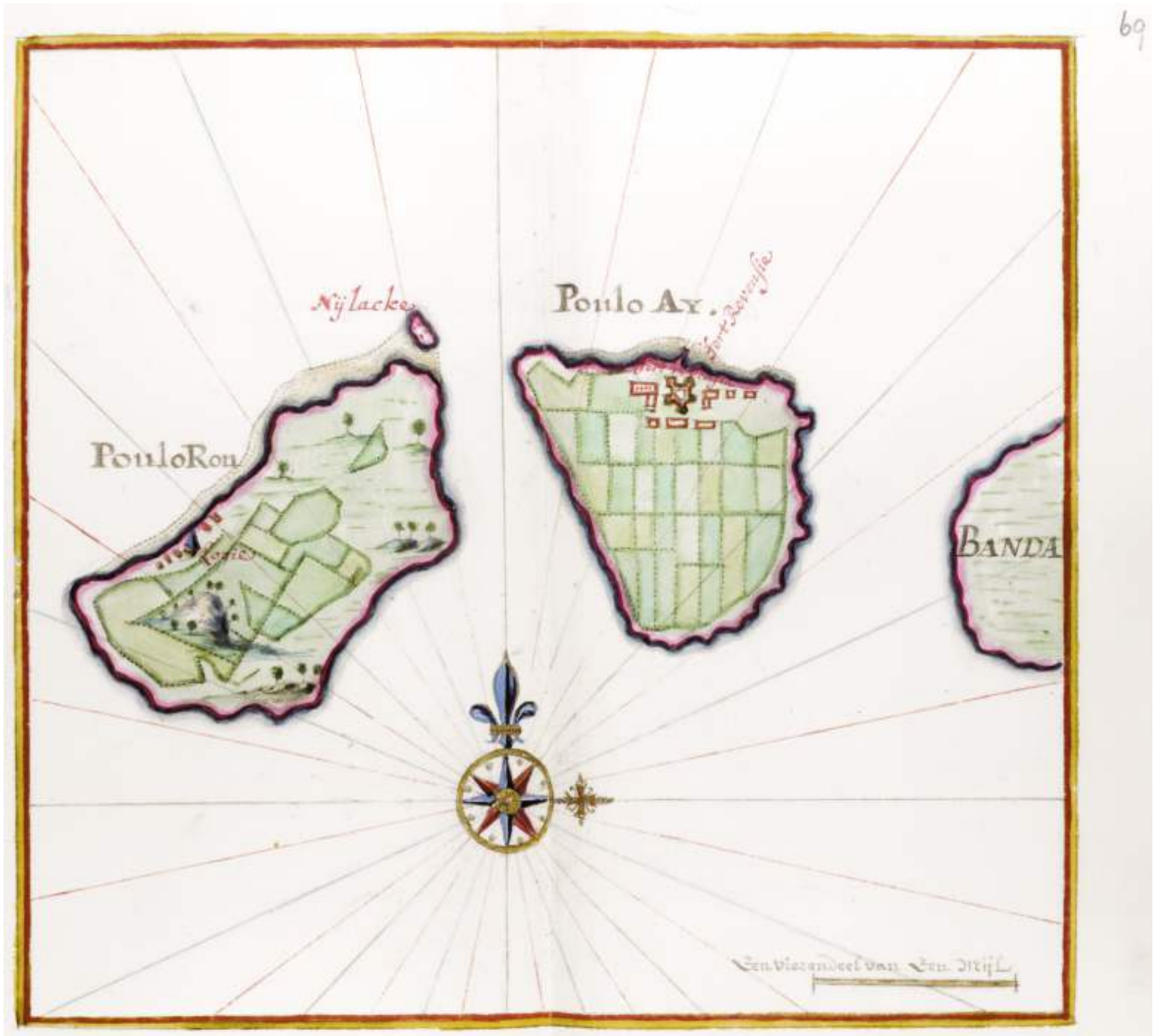

blad 373 boven / sheet 373 above:

British Library, Add. Ms. 34.184 fol. 69.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :

[Kaart van de eilanden Roen, Nailaka, Ai en de westpunt van Lontor].

[Chart of the islands of Run, Nailaka, Ai and the western tip of Lontar].

Schaalstok van Een vierendeel van Een Mijl =
[ca. 1 : 56.100].
Scale-bar of *Een vierendeel van Een Mijl* =
[approximately 1 : 56,100].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 15,5 x 17,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 15.5 x 17.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

blad 374 boven / sheet 374 above:

British Library, Add. Ms. 34.184 fol. 67.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :

Aldus Vertoondt Hem het Eijland Neijro, Een van de Eijlanden van Banda, Alwaer't kasteel Nassau, En 't fort Belgica op gelegen is.

Thus the Island of Naira Presents Itself, One of The Banda Islands, on which the castle of Nassau, And the fort of Belgica are located.

Aquareltekening op papier, gekleurd, 15,5 x 32 cm.
Water-colour drawing on paper, coloured, 15.5 x 32 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

De aquareltekening met een aanzicht in vogelvluchtperspectief van Banda Neira vanuit het zuiden op blad 374 boven, uit het navigatieatlasje van Johannes Vingboons uit ca. 1660 in de British Library, is een variant op klein formaat van het olieverfschilderij dat Vingboons in 1662 of 1663 in opdracht van de Kamer Amsterdam van de VOC vervaardigde als sierstuk voor de vergaderkamer van de Heren Zeventien in het Oost-Indisch Huis in Amsterdam. In Deel III: *Indische Archipel en Oceanië* is dit schilderij afgebeeld op blad 355 onder.

(vervolg op pag. 374 / continued on p. 374)

blad 373 onder / sheet 373 below:

British Library, Add. Ms. 34.184 fol. 71.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :

[Kaart van het eiland Rozengain en de oostpunt van Lontor].

[Chart of the island of Rozengain and the eastern tip of Lontar].

Schaalstok van Een vierendeel van een Mijl =
[ca. 1 : 56.100].
Scale-bar of *Een vierendeel van een Mijl* =
[approximately 1 : 56,100].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 16 x 17,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 16 x 17.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Banda-eilanden en Bandazee. De drie kaartjes van de Banda-archipel uit de navigatieatlas van Johannes Vingboons uit ca. 1660 op de bladen 372 onder en 373 zijn in feite varianten op kleiner formaat van de overeenkomstige maar iets latere afbeeldingen in de Atlas Blaeu-Van der Hem, nu in de Österreichische Nationalbibliothek, die in *Indische Archipel en Oceanië* zijn gereproduceerd op de bladen 330-331, 347 onder en 351 boven en onder. Ook deze en nog andere versies uit het atelier van Vingboons gaan in oorsprong terug op materialen uit de verzameling van Artus Gijsels, een anonieme serie detailkaarten van de afzonderlijke eilanden met alle tot ca. 1637 uitgegeven perken (muskaatnootplantages). In Deel III: *Indische Archipel en Oceanië* is die originele serie, nu in de Badische Landesbibliothek in Karlsruhe, afgebeeld op de bladen 335, 341-343, 347, 350 en 352.

Banda Islands and Banda Sea. The three small maps of the Banda Archipelago from the navigation atlas by Johannes Vingboons from about 1660 on sheets 372 below and 373 are in fact variants on a smaller format of the corresponding but somewhat later depictions in the Blaeu-Van der Hem Atlas, now in the Austrian National Library, which were reproduced in *Malay Archipelago and Oceania* on sheets 330-331, 347 below and 351 above and below. These and yet other versions from Vingboons's studio originally derive from materials from the collection of Artus Gijsels, namely an anonymous series of detail maps of the separate islands with all the *perken* (nutmeg plantations) allocated up to about 1637. In Volume III: *Malay Archipelago and Oceania* that original series, now in the *Badische Landesbibliothek* in Karlsruhe, is shown on sheets 335, 341-343, 347, 350 and 352.

Dit is Vertoondt Hem het Eyland Neyra, Een van de Eylanden van Banda Alwaer't Kasteel Nassau, En't fort Belgica op gelegen is.
Belgica
't Fort Nassau
Neira

(vervolg van pag. 373 / continued from p. 373)

The water-colour with a view in bird's-eye perspective of Banda Neira (Bandanaira) from the south on sheet 374 above, taken from the navigation atlas by Johannes Vingboons from about 1660 in the British Library is a variant on a small format of the oil painting that Vingboons made in 1662 or 1663 on the instructions of the Amsterdam Chamber of the VOC as a decoration for the meeting-room of the Gentlemen Seventeen in the East India House in Amsterdam. This painting is shown on sheet 355 below in Volume III: *Malay Archipelago and Oceania*.

Bijschriften: pag. 373 / Captions: p. 373

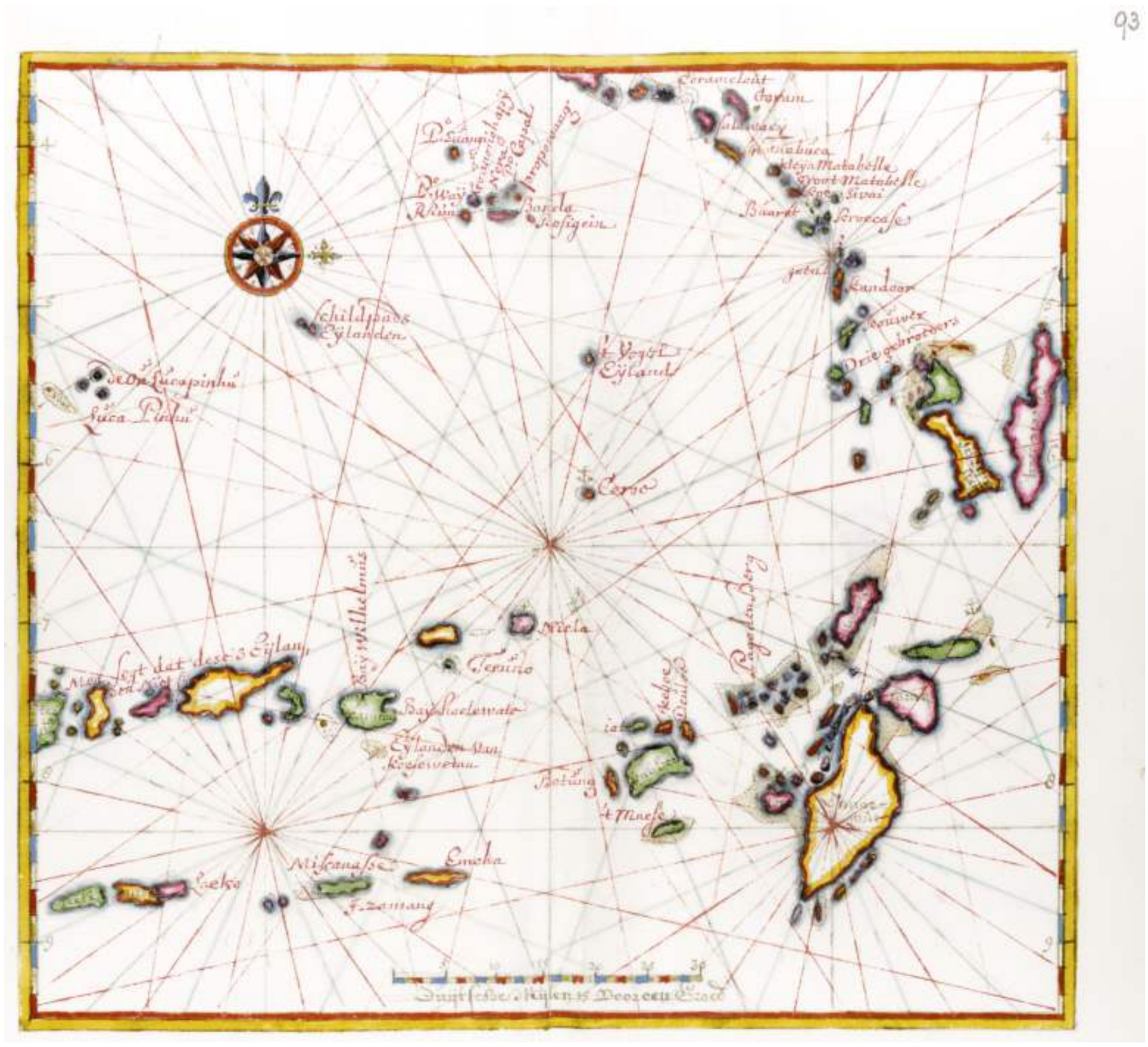

blad 374 onder / sheet 374 below:

British Library, Add. Ms. 34.184 fol. 93.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :

[Kaart van de eilanden in het oostelijke gedeelte van de Bandazee].

[Chart of the islands in the eastern part of the Banda Sea].

Schaalstok van 30 Duijtsche Mijlen 15 Voor een Graed = [ca. 1 : 4.445.000].
Scale-bar of *30 Duijtsche Mijlen 15 Voor een Graed* = [approximately 1 : 4,445,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 16 x 17,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 16 x 17.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Het zeegebied dat wordt bedekt door het overzichtskaartje uit Johannes Vingboons' navigatieatlasje uit ca. 1660 op blad 374 onder reikt van de oostpunt van Ceram en de Gorong-eilanden ('Goram') in het noorden tot de Leti-eilanden in het zuidwesten en de Tanimbar- en Kei-eilanden in het zuidoosten; zie ter vergelijking de kaarten van (delen van) de Banda-zee in Deel III: *Indische Archipel en Oceanië* op de bladen 353-354. Deze eilandengroepen in de uiterste periferie van de oostelijke Archipel maakten lange tijd slechts pro forma deel uit van het gezagsgebied van de VOC en werden dientengevolge slechts summier verkend. Kenmerkend in dit verband is in deze kaart de aanwezigheid van een reeks fictieve eilanden pal ten westen van Babar en de Aroe-eilanden, waarover Vingboons kennelijk toch ook al twijfels had; zijn inschrift vermeldt hier althans: 'Men segt dat dese 3 Eijlanden Niet sijn'.

The area of sea covered by the small-scale chart from Johannes Vingboons's navigation atlas from about 1660 on sheet 374 below extends from the eastern tip of Ceram and the Gorong Islands (*Goram*) in the north to the Leti Islands in the south-west and the Tanimbar and Kei (Kai) Islands in the south-east. For a comparison, see the maps of (parts of) the Banda Sea in Volume III: *Malay Archipelago and Oceania* on sheets 353-354. For a long time these island-groups on the extreme periphery of the eastern Archipelago were included in the territory of the VOC merely for form's sake, and hence were only explored superficially. In this connection a typical feature of this map is the presence of a chain of fictitious islands due west of Babar and the Aru Islands, about which Vingboons it seems already had his doubts – in any case his caption here states: 'They say that these three islands do not exist'.

blad 375 boven / sheet 375 above:

Maritiem Museum Rotterdam, Bijlagen bij het journaal van 's Lands Schip Bellona fol. 72 / Appendices to the journal of the Netherlands Navy Ship Bellona fol. 72.

J.C. Wagner, 1791 :

Gezigt van het Eyland Goram. / Actie, Voor gevallen tussen den 22 en 23:ten Maij 1791 Nachts de Een Uur onder Commando van den Weledele Gestrenge / Heer H.W. Gobius, Capitain ter Zee Commandeerende 'S Lands Brick de Mercuur.

View of the Island of Gorong. / Action, Having Occurred between the 22nd and 23rd of May 1791 at Night One o'Clock under the Command of the Naval Captain / H.W. Gobius Esq. Commanding the Navy Brig Mercuur.

O.I. inkttekening met penseel op papier, 28 x 42 cm.
Brush drawing in black ink on paper, 28 x 42 cm.

GEZIGT VAN HET EYLAND GORAM.
Actie. Voor gevallen tusschen den 22 en 23ten Maij 1791 Nachts de Een Uur onder Commando van den WELEDELE GESTRENGE
HEER H. W. GOBIUS. CAPITAIN ter Zee Commandeurde &Land Brick de MERCUUR

De 'Actie, Voor gevallen tusschen den 22. en 23:ten Maij 1791' op J.C. Wagners tekening uit diens bijlagen bij het journaal van de *Bellona* op blad 375 boven betreft dezelfde gebeurtenis als afgebeeld in die van de marineofficier C.J. Wolterbeek op blad 324 in Deel III: *Indische Archipel en Oceanië*: de aanval op en vernieling in die nacht van de laatste versterking van de opstandige bevolking op het eilandje Gorong, oostelijk van Ceram, door een landingsmacht van ca. 200 marinesoldaten en compagniestroepen onder aanvoering van de kapitein-ter-zee H.W. Gobius, de commandant van de brik *Mercuur* en tevens commandeur van de expeditie. Gobius raakte bij dit gevecht ernstig gewond en overleed enkele dagen later op de terugreis naar Banda, dat als uitgangspunt voor de operaties had gediend. Op de latere thuisreis naar Semarang en Batavia, na nog een tussentijds verblijf bij Ambon, passeerden de *Mercuur* en de *Bellona* onder meer de noordkust van Oost-Java, waarvan Wagner toen de aanzichten op blad 356 onder tekende.

The 'Action, Having Occurred between the 22nd and 23rd of May 1791' on J.C. Wagner's drawing from his appendices to the log of the *Bellona* on sheet 375 above refers to the same event as depicted in that by the naval officer C.J. Wolterbeek on sheet 324 in Volume III: *Malay Archipelago and Oceania*, namely the attack and destruction in that night of the last fortification of the rebel population on the small island of Gorong, to the east of Ceram, by a landing force of about 200 marines and Company troops led by the naval captain H.W. Gobius, the commander of the brig *Mercuur* and at the same time commander of the expedition. In this fight Gobius was badly wounded and died several days later on the way back to Banda, which had served as the point of departure for the operations. On the voyage back to Semarang and Batavia, after stopping at Ambon, the *Mercuur* and the *Bellona* passed the north coast of Java, of which Wagner then drew the scenes on sheet 356 below.

blad 375 onder / sheet 375 below:

British Library, Add. Ms. 34.184 fol. 91.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1660] :

[Kaart van de oostelijke Kleine Soenda-eilanden].

[Chart of the eastern Lesser Sunda Islands].

Schaalstok van 30 Duijtsche Mijlen Vijftien voor een Graedt = [ca. 1 : 3.584.000].
Scale-bar of *30 Duijtsche Mijlen Vijftien voor een Graedt* = [approximately 1 : 3,584,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 17 x 21 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 17 x 21 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

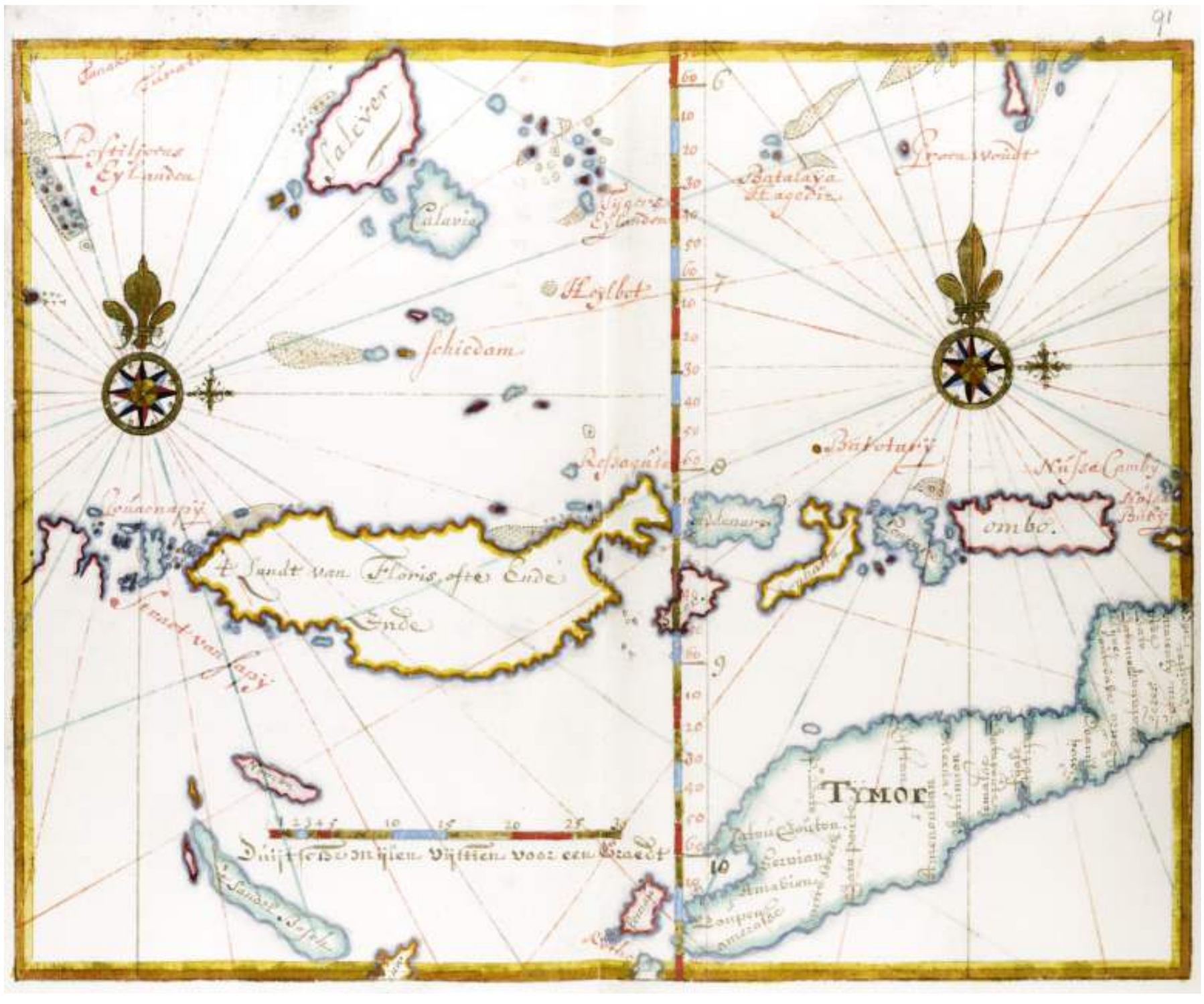

Kleine Soenda-eilanden. Als laatste toevoeging aan Deel III: *Indische Archipel en Oceanië* is op blad 375 het overzichtskaartje van de oostelijke Kleine-Soenda-eilanden uit het navigatieatlasje van Johannes Vingboons uit ca. 1660 in de British Library gereproduceerd, ter aanvulling op de kaarten op de bladen 222-224 aldaar. Zoals al eerder opgemerkt, zijn veel van Vingboons' kaarten uit dit werkje opvallend ruw getekend en bevatten ze veel fouten die bij de toenmalige stand van de geografische kennis in de Republiek beslist te vermijden zouden zijn geweest. Voorbeelden daarvan in dit kaartje zijn onder meer de volledig onjuiste weergave van het Kleine Soenda-eiland Soemba ('t Sandel Bosch'), dat hier als een veel te klein strookje grond is afgebeeld, en van het smalle, langgerekte Salajar ('Saleijer') zuidelijk van Celebes, dat juist weer als een groot rond eiland is getekend.

Lesser Sunda Islands. As a final addition to Volume III: *Malay Archipelago and Oceania*, on sheet 375 we reproduce the small-scale chart of the eastern Lesser Sunda Islands from the navigation atlas by Johannes Vingboons from about 1660 in the British Library, in order to supplement the maps on sheets 222-224 there. As remarked earlier, many of Vingboons's maps from that work are strikingly rough and contain many errors that should certainly have been avoided given the state of geographical knowledge in the Republic at that time. Examples of such errors on this map include the completely incorrect outline of the island of Sumba in the Lesser Sundas (*'t Sandel Bosch*), depicted as a much too small strip of ground, and of the long, narrow island of Salayar (*Saleijer*) to the south of Celebes, which on the contrary has been drawn as a big, round island.

IV: Ceylon

Ook voor Deel IV: *Ceylon* zijn de noodzakelijke wijzigingen in de tekst beperkt tot slechts enkele kleine correcties in de kaartbeschrijvingen. Bij de aanvullingen van kaart- en beeldmateriaal zijn vooral de tot nu toe vrijwel onbekend gebleven vier laat-zeventiende-eeuwse tekeningen van boeddhistische tempels en beeldengroepen op de bladen 380-381 te noemen, afkomstig uit de bijlagen van de correspondentie tussen Nicolaas Witsen en Gijsbert Cuper, en verder de eerder verloren gewaande grote overzichtskaart van noordelijk Ceylon door Martinus Leusecam uit diens atlas van 1719 op de bladen 382-383. De aanvullingen met betrekking tot de Visserijkust aan de uiterste zuidpunt van India, die in de compagniestijd eveneens onder het gouvernement Ceylon viel, zijn reeds verwerkt in Deel VI: *Voor-Indië, Perzië, Arabisch Schiereiland*.

For Volume IV: *Ceylon* the necessary changes in the text have also been limited to just a few small corrections in the map captions. Regarding the additions to the cartographic and pictorial materials, in particular we can mention the four hitherto almost unknown late seventeenth-century drawings of Buddhist temples and groups of images on sheet 380-381, taken from the correspondence between Nicolaas Witsen and Gijsbert Cuper, as well as the large general map of northern Ceylon by Martinus Leusecam from his atlas of 1719 that was formerly thought to be lost. The additions with relation to the Fisheries Coast at the extreme southern tip of India, which at the time of the Company also came under the government of Ceylon, have already been dealt with in Volume VI: *India, Persia, Arabian Peninsula*.

Tekstaanvullingen en -correcties / Additions and corrections to the text

Bladen 52-53, zuidwestkust van Ceylon: in het bijschrift bij de kaart van de zuidwestkust van Ceylon door de stuurman Michiel Gerritsz Boos op blad 52 boven is vermeld dat deze omstreeks 1667 gemaakt zou zijn op het compagniesschip *Maarsseveen*. Zoals hiervoor al aangegeven bij de correctie met betrekking tot zijn kaart van Straat Bangka op blad 94 in Deel III: *Indische Archipel en Oceanië*, hield Boos zijn journaal over de jaren 1662-1669 op meerdere schepen bij. Op de *Maarsseveen* kan deze kaart in elk geval niet meer getekend zijn, want dit schip ging al in 1665 bij Lowestoft verloren. De werkelijke datum en plaats van vervaardiging was januari 1667, tijdens een reis van Colombo naar Cochin aan boord van het fluitschip *Alphen*.

Sheets 52-53, south-west coast of Ceylon: in the caption with the map of the south-west coast of Ceylon by the helmsman Michiel Gerritsz Boos on sheet 52 above, it was stated that this map was made around 1667 on the Company ship *Maarsseveen*. As already indicated above with the correction relating to his map of the Bangka Strait on sheet 94 in Volume III: *Malay Archipelago and Oceania*, Boos kept his journal over the years 1662-1669 on several ships. In any case this map cannot have been drawn on the *Maarsseveen*, as this ship had already been lost at Lowestoft in 1665. The correct date is January 1667, and the place was during a voyage from Colombo to Cochin on board the fluteship *Alphen*.

Blad 392, Kaap Comorin: als inventarisnummer van de paskaart van Kaap Comorin door Johannes Vingboons uit de atlas van Laurens van der Hem in de Österreichische Nationalbibliothek op blad 392 is abusievelijk Van der Hem 39:02 vermeld; dit moet zijn 38:32.

Sheet 392, Cape Comorin: the inventory number of the chart of Cape Comorin by Johannes Vingboons from the atlas of Laurens van der Hem in the Austrian National Library on sheet 392 was wrongly given as Van der Hem 39:02. This should be 38:32.

Aanvullingen van kaarten, plattegronden en topografische afbeeldingen / Additions to the maps, plans and topographical depictions

blad / sheet 376:

Sri Lanka National Museum, kaart / map Tri-01.

[Anoniem, 1782-1784] :
[Anonymous, 1782-1784] :

Plan de Trinquemale.

Kaart van Trincomalee.

Plan of Trincomalee.

Schaalstok van 600 Toises = [ca. 1 : 13.600].
Scale-bar of *600 Toises* = [approximately 1 : 13,600].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 52,5 x 74 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 52.5 x 74 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Verklaringen: [linksonder] een legenda bij de letters A t/m O, verklaard in het bijschrift hieronder.
Explanations: [lower left] a key to the letters A to O, explained in the caption below.

Trincomalee. De bijzondere Franse kaart van Trincomalee en directe omgeving op blad 376 uit de collectie van het Nationaal Museum van Sri Lanka doet verslag van de militaire operaties tijdens de herovering van Trincomalee op de Britten tussen 25 en 31 augustus 1782 door de Franse expeditiemacht onder commando van admiraal Pierre André de Suffren. Ondanks de sterke verkleuring en andere beschadigingen, die een deel van de inschriften en de legenda niet goed leesbaar maken, vormt ze als zodanig een belangrijke aanvulling op de serie kaarten van de baai van Trincomalee op de bladen 316-329 in Deel IV: *Ceylon*, waarin van deze cruciale episode in de Vierde Engelse Oorlog (1780-1784) geen ander kaartmateriaal is opgenomen. De letters A t/m O in de legenda, die door de beschadigingen niet letterlijk getranscribeerd kan worden, hebben de volgende betekenis: A. Het fort van Trincomalee; B. Het fort Oostenburg; C. De stad Trincomalee; D. De grote rede van Trincomalee; E. Kaap met de vlaggestok achter het fort, onmogelijk te benaderen voor een aanval; F. Punt Elisabeth, zeer geschikt voor een versterking om de rede te beheersen; G. De Franse vloot in slagorde op de rede om de landing te dekken; H. De Franse landingsboten op weg naar de kust; J. Ondiepte voor de landingsplaats; K. Plaats waar de boten aan wal kwamen; L. Opstelling van de Franse troepen voorafgaand aan de aanval op de forten; M. Franse aanval op het fort Oostenburg; N. Aanval op het fort van Trincomalee onder leiding van admiraal De Suffren; O. Verdedigingswerken aangelegd door de Fransen op het glacis voor het fort van Trincomalee (later in 1782 en in 1783, na de verovering).

Trincomalee. The remarkable French map of Trincomalee and immediate surroundings on sheet 376 from the collection of the National Museum of Sri Lanka reports the military operations during the recapture of Trincomalee from the British between 25 and 31 August 1782 by the French expeditionary force under Admiral Pierre André de Suffren. Despite the severe discolouration and other damage, which make a portion of the texts and the legend difficult to read, this forms an important addition to the series of maps of Trincomalee Bay on sheets 316-329 in Volume IV: *Ceylon*, where no other map material on this crucial episode in the Fourth Anglo-Dutch War (1780-1784) has been included. The letters A to O in the legend, which cannot be transcribed literally due to damage, refer to the following: A. The fort of Trincomalee; B. Fort Oostenburg; C. The town of Trincomalee; D. The large roadstead of Trincomalee; E. Cape with the flagpole behind the fort, impossible to approach for an attack; F. Elizabeth Point, very suitable for a fort to dominate the roads; G. The French fleet in battle order in the roads to cover the landing; H. The French landing boats on their way to the coast; J. Shallows off the landing-place; K. Place where the boats came ashore; L. Deployment of the French troops prior to the attack on the forts; M. French attack on Fort Oostenburg; N. Attack on the fort of Trincomalee led by Admiral De Suffren; O. Defensive works erected by the French on the glacis in front of the fort of Trincomalee (later in 1782 and in 1783, after the capture).

blad / sheet 377:

Maritiem Museum Rotterdam, K4081 CCC.

[Anoniem, Engelse kopie van een Nederlands voorbeeld, 1650-1660] :
[Anonymous, English copy from a Dutch original, 1650-1660] :

[Kaart van Ceylon].

[Map of Ceylon].

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 52,5 x 74,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 52.5 x 74.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Ceylon. In de Corpus Christi Collectie in het Maritiem Museum Rotterdam bevinden zich twee anonieme kaarten van het eiland Ceylon als geheel, die vermoedelijk beide in het derde kwart van de zeventiende eeuw door Engelse kaartenmakers zijn gekopieerd van Nederlandse voorbeelden. Deze zijn hier gereproduceerd op de bladen 377 en 378, ter completering van de serie overzichtskaarten van Ceylon op de bladen 28-51 in Deel IV: *Ceylon*. Op blad 377 gaat het om een opmerkelijk ruw weergegeven en topografisch vergaand onjuist kaartbeeld met summiere Nederlandse inschriften, dat ten minste voor een deel gebaseerd lijkt op de gedrukte kaart van Janssonius uit 1657 (zie ook *Ceylon* blad 31). Bij Trincomalee en Batticaloa aan de oostkust zijn geen Nederlandse vlaggen getekend, zodat mag worden aangenomen dat het origineel van deze kaart dateert tussen 1643 en 1668, toen deze plaatsen tijdelijk weer in het bezit waren van koning Rajasingha II. Hetzelfde geldt voor de veel betere kaart op blad 378, die duidelijke overeenkomsten vertoont met de anonieme kaart van omstreeks 1665-1670 op blad 33 in *Ceylon*, maar daarbij de omtrekvorm van het eiland aanzienlijk nauwkeuriger weergeeft en vooral met betrekking tot het schiereiland Jaffna en omgeving meer detail toont.

Ceylon. In the Corpus Christi Collection of the Maritime Museum, Rotterdam, there are two anonymous maps of the island of Ceylon as a whole, which were presumably copied by English map-makers from Dutch originals in the third quarter of the seventeenth century. These are reproduced here on sheets 377 and 378, in order to complete the series of general maps of Ceylon on sheets 28-51 in Volume IV: *Ceylon*. On sheet 377 we have a map-image that is remarkably rough and largely incorrect with brief Dutch captions, and which seems at least partly to be based on the printed map by Janssonius from 1657 (see also *Ceylon* sheet 31). At Trincomalee and Batticaloa on the east coast no Dutch flags have been drawn, so that one can assume that the original dates from between 1643 and 1668, when these places were again in the temporary possession of King Rajasingha II. The same applies to the much better map on sheet 378, which displays clear correspondences with the anonymous map from around 1665-1670 on sheet 33 in *Ceylon*, but then shows a considerably more accurate outline of the island and gives more detail in particular with reference to the Jaffna Peninsula and surroundings.

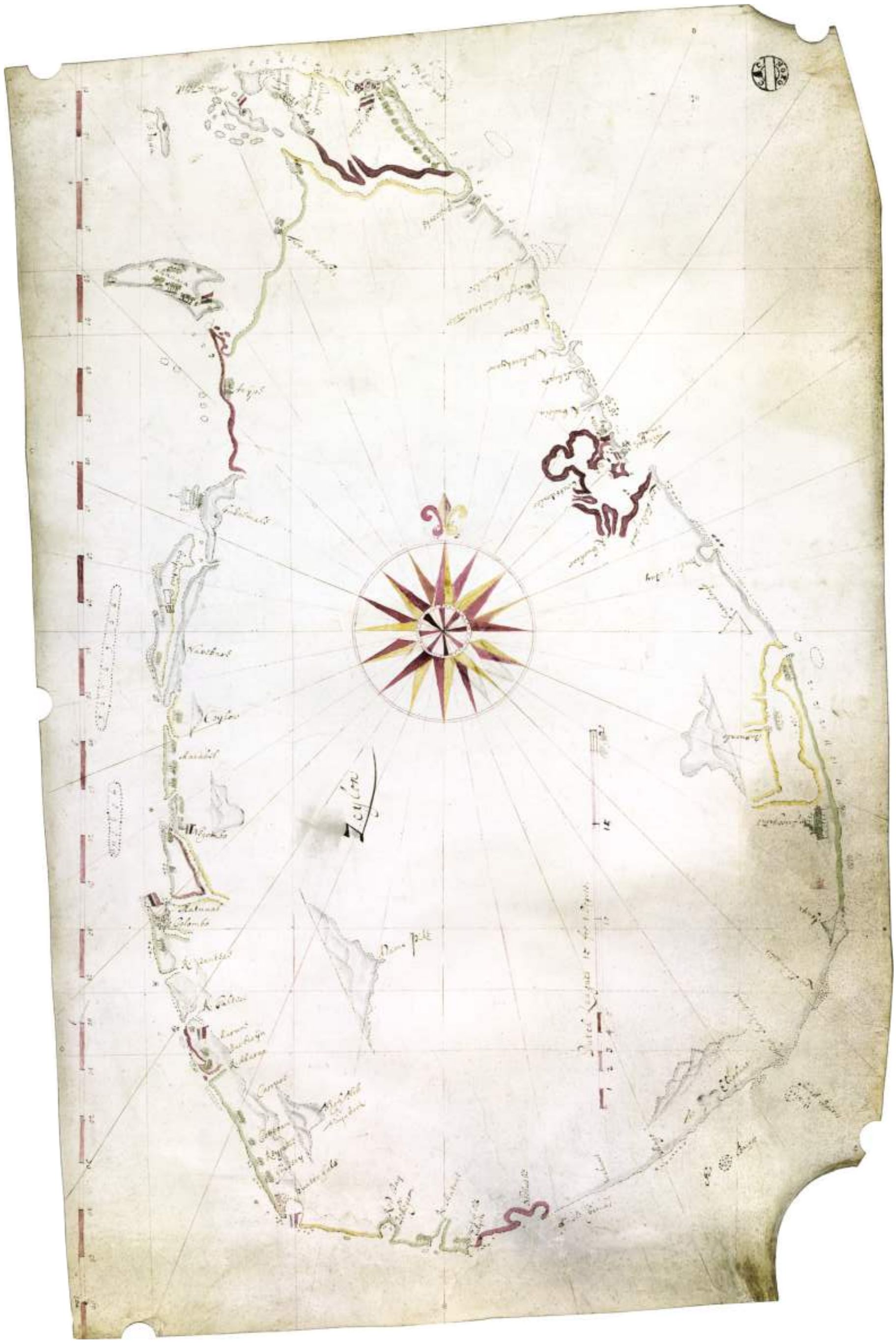

blad / sheet 378:

Maritiem Museum Rotterdam, K4079 CCC.

[Anoniem, Engelse kopie van Nederlands voorbeeld, ca. 1670] :
[Anonymous, English copy from Dutch original, c. 1670] :

[Kaart van Ceylon].

[Map of Ceylon].

Schaalstok van 20 Dutch Leagues 15 for 1 Degree = [ca. 1 : 741.000].
Scale-bar of *20 Dutch Leagues 15 for 1 Degree* = [approximately 1 : 741,000].

1 kaart : ms op perkament, gekleurd, 46,5 x 69,5 cm.
1 map : ms on vellum, coloured, 46.5 x 69.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

blad 379 boven / sheet 379 above:

Bayerische Staatsbibliothek, Cod.icon 162 fol. 18R.

[João Teixeira I Albernaz, ca. / c. 1640] :

17 / Fortaleza de Gale.

17 / Het Fort van Galle.

17 / The Fort at Galle.

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 21 x 30,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 21 x 30.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

blad 379 midden / sheet 379 centre:

Bayerische Staatsbibliothek, Cod.icon 162 fol. 20R.

[João Teixeira I Albernaz, ca. / c. 1640] :

19 / Ilha de Manar.

19 / Het Eiland Mannar.

19 / The Island of Mannar.

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 21 x 30,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 21 x 30.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechtsboven.
Orientation: north is upper right.

Galle, Mannar. In aanvulling op de plattegrond van Colombo van omstreeks 1635-1640 uit het kaartboek *Plantas das Cidades e fortalezas da Conquista da India oriental* van de Portugese hofcartograaf João Teixeira I Albernaz op blad 55 boven in Deel IV: *Ceylon*, daar gereproduceerd uit het exemplaar in de Bibliothèque nationale de France, zijn op blad 379 boven en midden de overeenkomende kaarten van de Portugese vestigingen te Galle en op Mannar toegevoegd. Beide bieden een nauwelijks meer dan schematisch kaartbeeld; vooral de weergave van het eiland Mannar is uiterst summier en vrijwel zonder aanknopingspunten met de topografische werkelijkheid.

Galle, Mannar. As an addition to the plan of Colombo from around 1635-1640 from the map-book *Plantas das Cidades e fortalezas da Conquista da India oriental* by the Portuguese court cartographer João Teixeira I Albernaz on sheet 55 above in Volume IV: *Ceylon*, reproduced there from the copy in the *Bibliothèque nationale de France*, on sheet 379 above and below the corresponding maps of the Portuguese settlements at Galle and Mannar have been added. Both of these show an image that is little more than schematic; in particular the depiction of Mannar is extremely superficial and has practically no relation to reality.

blad 379 onder / sheet 379 below:

Nationaal Archief, 4.MIKO W5.

[Anoniem, ca. 1755] :
[Anonymous, c. 1755] :

[Schetstekening van het landhuis 'De Uijtvlugt' bij Colombo].

[Sketch drawing of the mansion 'De Uijtvlugt' near Colombo].

Tekening met potlood en pen in O.I. inkt op papier, 30,5 x 48 cm.
Pencil and pen drawing in black ink on paper, 30.5 x 48 cm.

Verklaringen: [linksboven] een aantekening in potlood :
Explanations: [upper left] a note in pencil :

a. moet de dakgoot beginnen.

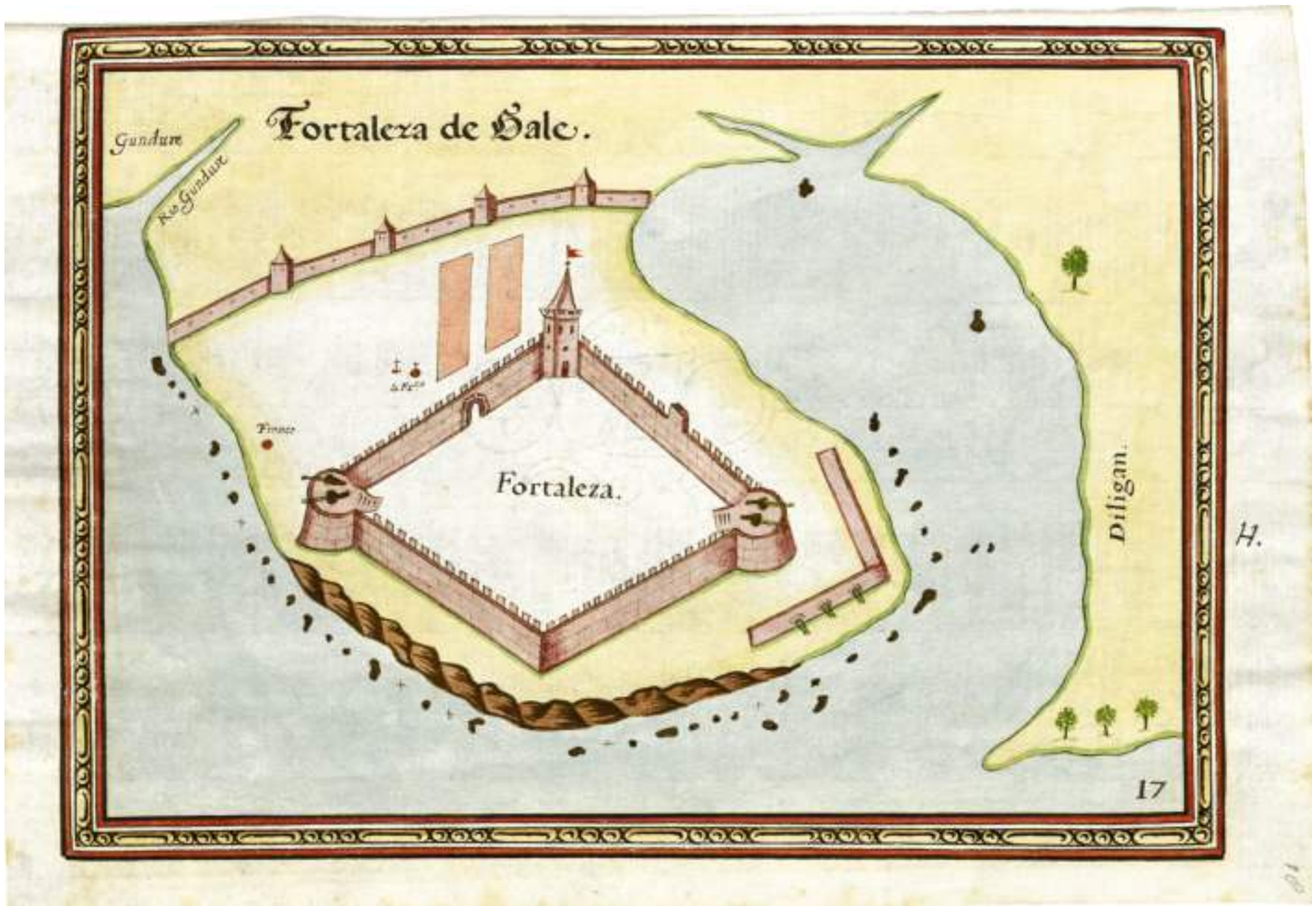

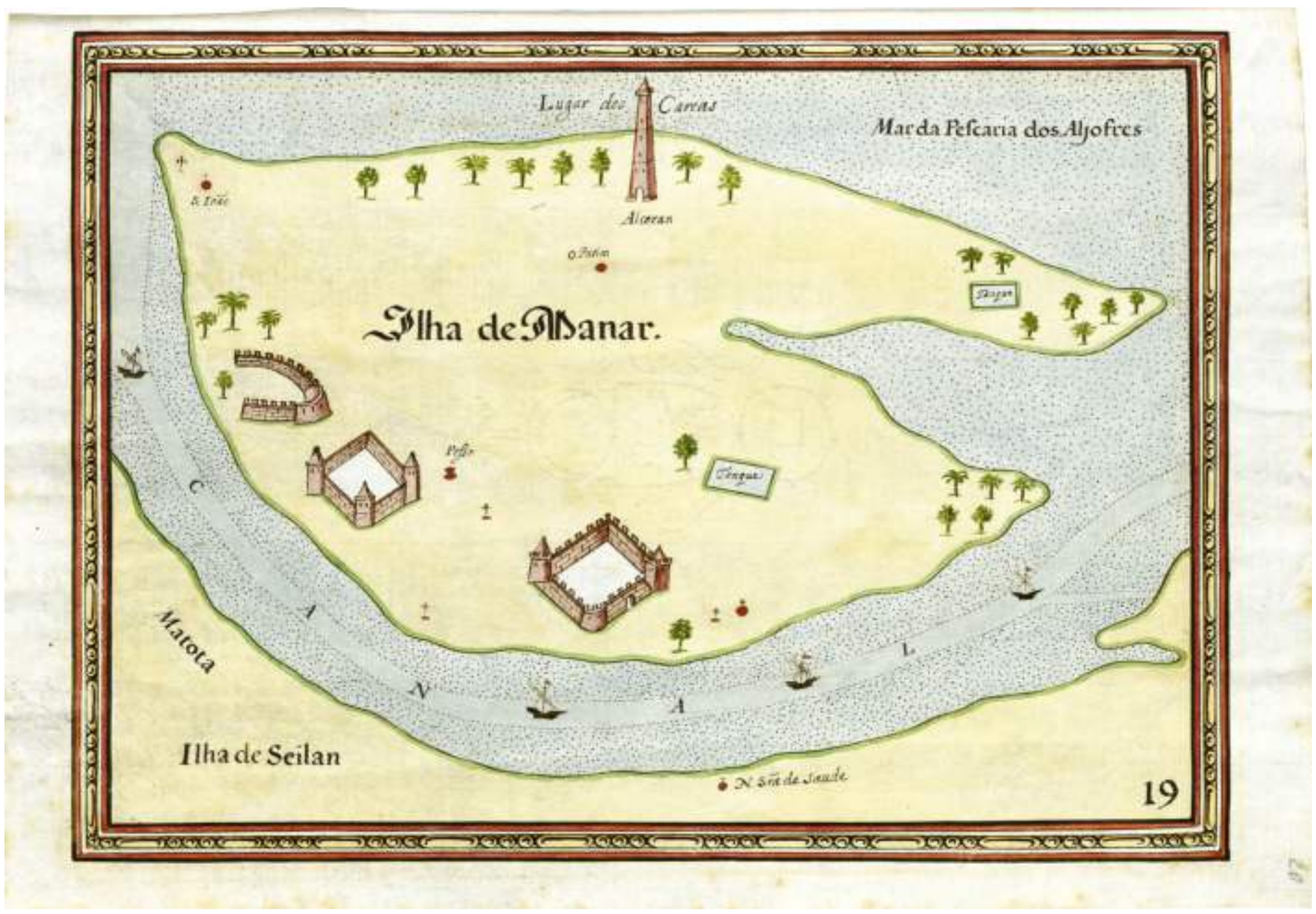

blad 380 boven / sheet 380 above:

Bibliotheek Universiteit van Amsterdam, afdeling Bijzondere Collecties, Hs. Bf. 71 f.*

[Anoniem, 1700-1710] :
[Anonymous, 1700-1710] :

[De tempels van Mulgirigala].

[The temples at Mulgirigala].

O.I. inkttekening met pen en penseel op papier,
54 x 74,5 cm.
Pen and brush drawing in black ink on paper, 54 x 74.5 cm.

Verklaringen: [linksboven] een legenda bij de letters A t/m F :
Explanations: [upper left] a key to the letters A to F :

Van A. tot B. is de hooghte van 32. roeden op den Bergh.
C. Zyn Camertjes, in den bergh uytgehouwen, gelyk die van Adam en Eva daer zyn eenige Afgoode beelden, dogh zyn van kley gemaekt.
D. Een Heydens tempeltje, op den bergh van steen gemaekt.
E. Een in en opgang van den bergh, die bynaer rond loopt, om te connen coomen daer Adam en Eva leydt, om laegh aen den voet van desen bergh zynde kan men die geheel rond gaen sonder ietwes te sien.
F. Een rusthuysje voor den reysenden man.

Mulgirigala. Uit de eerder genoemde verzameling van brieven met bijlagen uit de correspondentie tussen Nicolaas Witsen en Gijsbert Cuper gedurende de jaren 1683-1716 (zie de bladen 370-371), nu in de afdeling Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek Amsterdam (UvA), zijn op de bladen 380-381 vier anonieme tekeningen uit vermoedelijk de beginjaren van de achttiende eeuw met voorstellingen van boeddhistische tempels en beelden in het zuiden van Ceylon gereproduceerd. Ze behoren alle bij een brief van Witsen aan Cuper van 17 september 1713, waarin evenwel geen beschrijving van de afgebeelde objecten wordt gegeven. De afbeeldingen op de bladen 380 en 381 boven betreffen alle drie de rotstempels van Mulgirigala, ca. 13 kilometer ten noordwesten van Tangala aan de zuidkust, waarvan in Deel IV: *Ceylon* op de bladen 232-233 al enkele tekeningen van Jan Brandes uit 1785 waren opgenomen. De grote tekening op blad 380 boven toont een overzicht van het in aanleg 22 eeuwen oude complex, dat bestaat uit zeven afzonderlijke tempels op en in een ruim 200 meter hoge vrijstaande granietrots, met aan de voet een kloosterverblijf. Onder de compagniesdienaren in Ceylon bestond indertijd de hardnekkige misvatting dat deze tempels in oorsprong gewijd waren aan Adam en Eva. In de tekening op blad 380 onder wordt een der beeldengroepen ter plaatse van de Boeddha en de bodhisattva's in verschillende rituele houdingen dan ook zonder terughouding beschreven als een uitbeelding van de kinderen van Adam! De tekening op blad 381 boven geeft apart het plateau halverwege de heuvel weer, waar zich meerdere in de rotsen uitgehouwen tempelruimten bevinden. De belangrijkste en grootste daarvan is de Raja Maha Viharaya, met daarin het 15 meter lange beeld van de rustende Boeddha dat door Jan Brandes is afgebeeld in zijn tekening op blad 232 onder in Ceylon. De vierde tekening ten slotte, op blad 381 onder, laat een ander, eveneens nog bestaand object uit een vroege periode van het Singalese vorstenrijk zien: het rotsbeeld nabij de kustplaats Weligama, halverwege Galle en Matara, dat tegenwoordig bekend is als de Kustarajagala, 'Rots(beeld) van de Koning met de Huidziekte'. Nicolaas Witsen heeft het in zijn bijschrift nogal oneerbiedig over 'Ioost van Billogam'; meer precies gaat het hier om een beeltenis van de bodhisattva Samantabadhra, vermoedelijk uit de achtste of negende eeuw.

(vervolg op pag. 380 / continued on p. 380)

Colombo. De anonieme en ongedateerde schets van de façade van een landhuis op blad 379 onder, uit het bezit van het Nationaal Archief in Den Haag, komt tot in detail overeen met de uitgewerkte aquareltekening van omstreeks 1755 door – vermoedelijk – Pieter Cornelis de Bevere op blad 119 boven in Deel IV: *Ceylon*, die een aanzicht biedt op de buitenplaats 'De Uijtvlugt' van gouverneur Jo(h)an Gideon Loten (1752-1757) iets ten oosten van Colombo. Het mag dan ook worden aangenomen dat beide met elkaar in verband staan en dat de schets wellicht heeft gediend als studie voor de grote tekening. Gezien echter het feit dat het geschetste aanzicht vanouds deel uitmaakt van een samenhangende verzameling kaarten van Ceylon uit het nagelaten bezit van gouverneur Loten (Nationaal Archief, 4.MIKO III Gedeponeerde Archieven, 1. Johan Gideon Loten 1716-1789), waarvan het merendeel in Colombo werd vervaardigd door de landmeter en kaartenmaker Baltus Jacobsz van Lier, is het goed denkbaar dat Van Lier en niet De Bevere de oorspronkelijke tekenaar was.

Colombo. The anonymous and undated sketch of the façade of a country house on sheet 379 below, from the Netherlands National Archives in The Hague, agrees in detail with the developed water-colour from around 1755 by – presumably – Pieter Cornelis de Bevere on sheet 119 above in Volume IV: *Ceylon*, which presents a view of the country house *De Uijtvlugt* of Governor Jo(h)an Gideon Loten (1752-1757) a little to the east of Colombo. So it can be safely assumed that the two are connected, and that the sketch perhaps served as a study for the larger picture. But seeing that the sketched view has always been part of an integral collection of maps of Ceylon left by Governor Loten (Netherlands National Archives, 4.MIKO III, Gedeponeerde Archieven, 1. Johan Gideon Loten 1716-1789), most of which were made in Colombo by the surveyor and map-maker Baltus Jacobsz van Lier, it is quite thinkable that Van Lier and not De Bevere was the original artist.

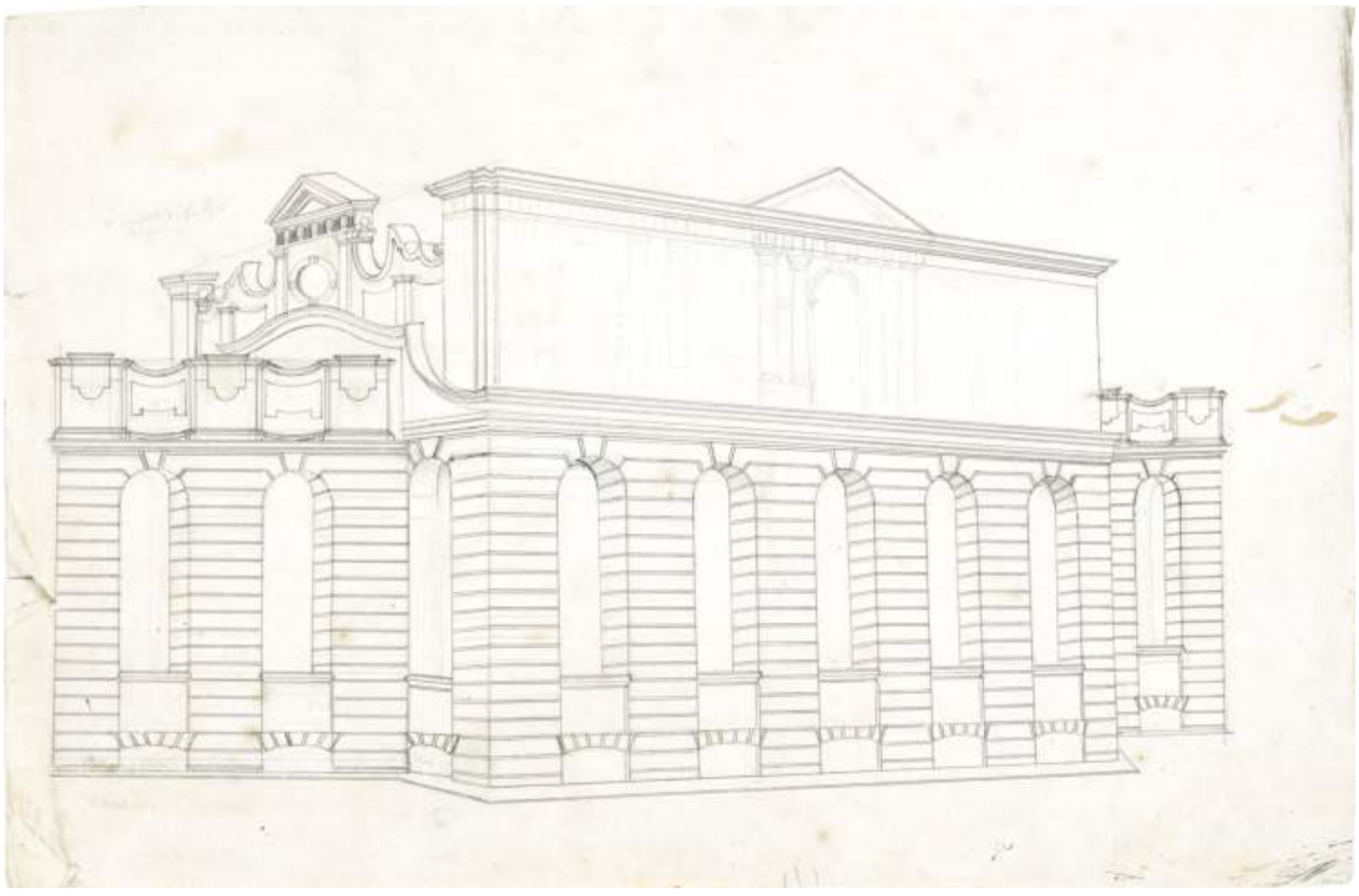

Van A. tot B. is de hoogte van 32. treden op den Bergh
C. zyn Gemaelten, in den berg uytgehouwen, gelyk die van Adam en Eva
daar zyn enige Afgoden Beelden in, doch zyn van kley gemaekt
D. Een Heydens kempelje, op den berg van steen gemaekt.
E. Een in en opgang van den berg, de Cynaer rond loopt, om te comen
comen tot Adam en Eva beeld, en langh aan den voet van dezen
berg zyne hanoen die schuil rond gaen
sonder verbooren te steen.
F. Een rust huysje voor den Reysenden man-
D
B
C
A
E
E
E
F

(vervolg van pag. 379 / continued from p. 379)

Bijschriften: pag. 379 / Captions: p. 379

Mulgirigala. From the collection mentioned earlier of letters with attachments from the correspondence between Nicolaas Witsen and Gijsbert Cuper during the period 1683-1716 (see sheets 370-371), now in the *Bijzondere Collecties* (Special Collections) section of the University of Amsterdam Library, on sheets 380-381 four anonymous drawings from presumably the early years of the eighteenth century with depictions of Buddhist temples and images in the south of Ceylon have been reproduced. All of these were added to a letter From Witsen to Cuper dated 17 September 1713, in which however no description of the locations and objects depicted is given. The three drawings on sheets 380 and 381 above all relate to the rock temples of Mulgirigala, about 13 kilometres to the north-west of Tangala on the south coast, several pictures of which by Jan Brandes from 1785 have already been included in Volume IV: *Ceylon* on sheets 232-233. The large one on sheet 380 above shows a view of the 22 centuries old complex, which consists of seven separate temples on and in a solitary granite outcrop more than 200 metres high, with a monastery at its foot. At that time there existed the persistent belief among Company employees that these temples were originally dedicated to Adam and Eve. So in the drawing on sheet 380 below one of the groups of images there of the Buddha and bodhisattvas in various ritual postures are without hesitation described as a depiction of Adam's children! The drawing on sheet 381 above gives a separate view of the plateau halfway up the hill where several sanctuaries cut out of the rock are to be found. The most important and largest of these is the Raja Maha Viharaya, containing the 15 metre long image of the reclining Buddha that Jan Brandes depicted in his drawing on sheet 232 below in *Ceylon*. Finally, the fourth drawing, on sheet 381 below, also shows a still existing object from an early period of the Sinhalese kingdom, a stone image near the coastal place of Weligama, halfway between Galle and Matara, which at present is known as *Kustarajagala*, meaning 'Stone (image of the) King with the Skin Disease'. In his caption Nicolaas Witsen somewhat disrespectfully speaks of *Ioost van Billogam* (Justus – *Joost* in Dutch – of Weligama); more precisely we have here an image of the bodhisattva Samantabhadra, probably from the eighth or ninth century.

Twalf voet hoogh, en de rest naer Kardo
Adams kinderen
Dit zyn Adams kinderen, alle van Kley gemaekt, en met verscheyde couleuren geverft

blad 380 onder / sheet 380 below:

Bibliotheek Universiteit van Amsterdam, afdeling Bijzondere Collecties, Hs. Bf. 71 c.*

[Anoniem, 1700-1710] :
[Anonymous, 1700-1710] :

[Beelden in de rotstempel van Mulgirigala].

[Statues in the rock temple at Mulgirigala].

Krijttekening op papier, 42,5 x 54,5 cm.
Chalk drawing on paper, 42.5 x 54.5 cm.

Verklaringen: [linksboven, midden onder] beschrijvingen :
Explanations: [upper left, below centre] descriptions :

Twalf voet hoogh, en de rest naer Kardo.
Adams kinderen.
Dit zyn Adams kinderen, alle van Kley gemaekt, en met verscheyde couleuren geverft.

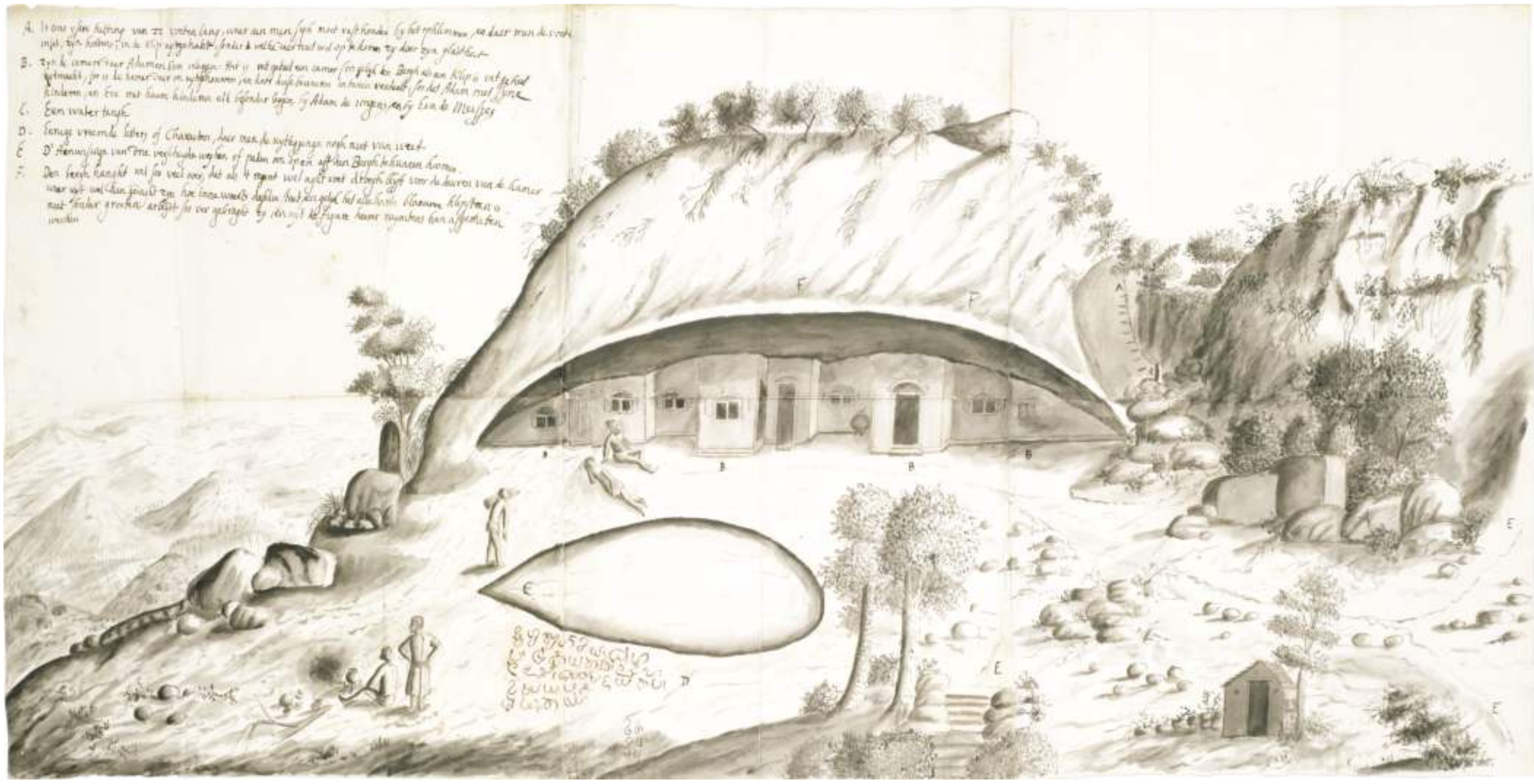

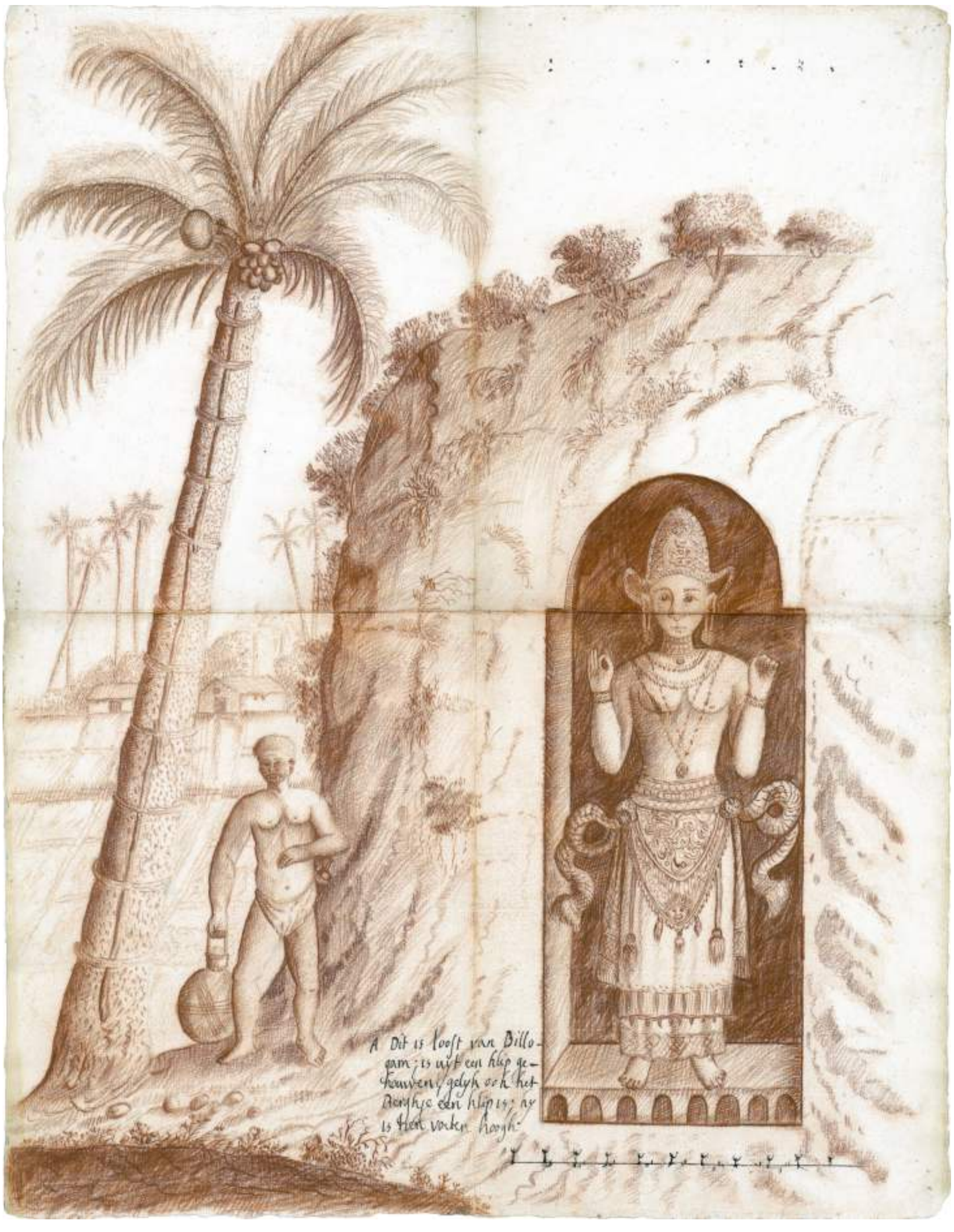

blad 381 boven / sheet 381 above:

Bibliotheek Universiteit van Amsterdam, afdeling Bijzondere Collecties, Hs. Bf. 71 g.*

[Anoniem, 1700-1710] :
[Anonymous, 1700-1710] :

[De rotstempels van Mulgirigala].

[The rock temples at Mulgirigala].

O.I. inkttekening met pen en penseel op papier, 54 x 107,5 cm.
Pen and brush drawing in black ink on paper, 54 x 107.5 cm.

Verklaringen: [linksboven] een legenda bij de letters A t/m F :
Explanations: [upper left] a key to the letters A to F :

A. Is eene ysere ketting van 22 voeten lang, waer aen men sigh moet vasthouden by het opklimmen, en daer men de voete inset, zyn holtens, in de klip uytgehakt, sonder de welke daer niet wel op te komen zy door zyn gladtheit.
B. Zyn de camers daer Adam en Eva inleggen. Het is int geheel een camer, (en gelyk den bergh als een Klip is int geheel uytmaekt, soo is die kamer daer in uytgehouwen, en door diefebewaeren in tween verdeelt, soo dat Adam met syne kinderen, en Eva met haare kinderen elk besonder leggen, by Adam de iongens, en by Eva de Meisjes.
C. Een watertangh.
D. Eenige vreemde letters of Characters, daer men de uytlegginge nogh niet van weet.
E. D'Aenwysinge van drie verscheyde weghen of paden om op en aff den Bergh te kunnen koomen.
F. Den bergh hanght wel soo veel over, dat als t regent wel aght voet droegh blyft voor de deuren van de kamer waer uyt wel kan gedaght zyn hoe innewaerts deselve staat, en gelyk het alle harde blaeuwe klipsteen is, niet sonder grooten arbeydt so ver gebracht zy, en uyt de figure haerer ruymtens kan afgemeten werden.

blad 381 onder / sheet 381 below:

Bibliotheek Universiteit van Amsterdam, afdeling Bijzondere Collecties, Hs. Bf. 71 e.*

[Anoniem, 1700-1710] :
[Anonymous, 1700-1710] :

[Rotsbeeld nabij Weligama].

[Rock statue near Weligama].

Krijttekening op papier, 54,5 x 42 cm.
Chalk drawing on paper, 54.5 x 42 cm.

Verklaringen: [onder] een beschrijving :
Explanations: [below] a description :

A. Dit is Ioost van Billogam; is uyt een klip gehouwen, gelyk ook het Berghje een klip is; hy is tien voeten hoog.

Bijschriften: pag. 384 / Captions: p. 384

DELFT
Haarlem
ROTTERDAM
Middelburg
Amsterdam
Hoorn
Enchuysen
Medemblik
Monnikendam
Edam
Purmerende
Alkmaar
Horn
Enchuysen
Medemblik
Monnikendam
Edam
Purmerende
Alkmaar
Horn
Meerd
Leyden
Delft
Rotterdam
Dordrecht
Gorcum
Schoonhoven
Oudewater
Woerden
Utrecht
Amersfoort
Naerden
Gooylant
Muyden
Weesp
Amstelland
Purmerende
Beemster
Schermer
Heerhugowaert
Alkmaar
Egmond
Bergen
Texel
Vlieland
Terschelling
Ameland
Schiermonnikoog
Rottumerplaat
Rottumersant
Groningen
Dollart
Emden
Delfzijl
Reiderland
Bourtange
Coevorden
Meppel
Steenwijk
Vollenhove
Kampen
Deventer
Zutphen
Doesburg
Arnhem
Nijmegen
Tiel
Bommel
Gorcum
Dordrecht
Rotterdam
Delft
Leyden
Haerlem
Amsterdam
Muyden
Naerden
Amersfoort
Utrecht
Woerden
Oudewater
Schoonhoven
Gorcum
Bommel
Tiel
Nijmegen
Arnhem
Doesburg
Zutphen
Deventer
Kampen
Vollenhove
Steenwijk
Meppel
Coevorden
Bourtange
Delfzijl
Reiderland
Emden
Dollart
Groningen
Rottumersant
Rottumerplaat
Schiermonnikoog
Ameland
Terschelling
Vlieland
Texel
Bergen
Egmond
Alkmaar
Heerhugowaert
Schermer
Beemster
Purmerende
Edam
Monnikendam
Medemblik
Enchuysen
Hoorn
Horn
Middelburg
Amsterdam
Haarlem
ROTTERDAM
DELFT
Leyden
Meerd
Gouda
Woerden
Utrecht
Amersfoort
Naerden

bladen / sheets 382-383:

Nationaal Archief, 4.VELH 328.4.

Jaffanapatnam den 28: September Anno 1719. M: Leusekan, geswooren lantm:er :
Jaffnapatnam, the 28th of September Anno 1719.
M. Leusekan, sworn land surveyor :

Generale Landcaart, in zig begrijpende het Geheele / commandement van Jaffanapatnam [...].

General Land-map, comprising the Entire / commandery of Jaffnapatnam [...].

Schaalstok van 3200. Rijnlandse Roeden, of 2 uuren gaans, â ider Van 1600. Roeden = [ca. 1 : 75.500] [1 : 151.000].
Scale-bar of *3200. Rijnlandse Roeden, of 2 uuren gaans, â ider Van 1600. Roeden* = [approximately 1 : 75,500] [1 : 151,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 99,5 x 141 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 99.5 x 141 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

Verklaringen: [rechtsonder] een beschrijving, als vervolg van de titel :
Explanations: [lower right] a description, in continuation of the title :

Verdeelt in vier provintien, de bewoonde en onbewoonde Eijlanden, / onder 't Jaffanapatnams district, mitsgaders de Wannij in ses Provintien, voorts de boord der Wannij, en de vier / kercken onder de selve gelegen met hare dorpen, Nevens de Landschappen Carretje, Parengiehittoekoelam, en / het bestek van Poedoekoedi-iripoe, vervolgens ook de Manaarse en Mantotse landen, met een Nette / Aanwijsing der kercken, gemeene weegen, tancken en Revieren, alomme gevonden, speciaal hoe de Manaarse kil haar / loop neemt met veele bogten en draaijingen, en Eijndelijk dat onder drie van de bovengemelte vier kercken aan de boord / Der Wannij 7. dorpen gelegen sijn, die de Wanniassen present in besit Hebben, teweten:
Onder de kerk Pringallie, zijn 3. dorpen, als: / Poedoekoelam. / Konenkoelam, en / Kooijlkoelam.
Onder de kerk Illipecarwe, d:to 3. d:to, teweeten: / Tigallie. / Atimoote, en / Kalnatie.
Onder de kerk Ponnorijn, is 1. d:to genaamt / Tiagame.

Met lett:ra A: getekent, ook in de provintie Carnawelpattoe een tank genaamt Maankoelam getekent met lett:ra / B:, onder de provintie Pannengammo, somede drie tanken in Cannicattemoele, waarvan twee gen:t Wedenalenkoelam, / en Ploiripoe, beijde getekent met lett:ra C: onder Poedoekoedi-iripoe, en de derde gen:t Carwepenmoeripoe, getekent met Lett:ra D: onder Meelpattoe gehoordende.

Alles volgens de G'eerde ordre van den, Wel Edelen gestr: heer Raad Extraordinair van Nederlants India, en Çeijlons / gouverneur m:r Isaac Augustin Rumpf, door den ondergesz: na voorgaande Exacte meeting opgemaakt en bijeen Gebragt, / zijnde daarbij ook navolgens Zijn Wel Edeles g'agt bevel 't effectief Wannijs-gebiet met een ligt blaauwe Grond van de andere / gedistingueert, en de Grensen van 'S konings-land met een Geele verwe afgeset en aangeweesen.
Jaffanapatnam den 28: September Anno 1719.
M: Leusekan.
Geswooren lantm:r.

Commandement Jaffnapatnam. In Deel IV: *Ceylon* is zowel in de inleidende hoofdstukken als in diverse kaartbijschriften uitvoerig aandacht besteed aan het werk van Martinus Leusecam (ook: Leusekan), gezworen landmeter in Jaffnapatnam, die in 1719 in opdracht van gouverneur Isaac Augustijn Rumpf (1716-1723) een gedetailleerd kaartboek van het commandement Jaffnapatnam met inleidende kaart van Ceylon als geheel samenstelde. (*Ceylon*, bladen 38-39, 240-262). Deze atlas bevindt zich sinds het midden van de negentiende eeuw als een losbladige deelverzameling in het Nationaal Archief, met betrekking waartoe in de bijschriften bij de kaarten op de bladen 242-243 en 264-265 in *Ceylon* werd vermeld dat tegenwoordig één van Leusecams oorspronkelijke 31 kaartbladen niet meer aanwezig was. Het ging daarbij om de grote overzichtskaart van het gehele commandement Jaffnapatnam met de aangrenzende Vanni-districten, naar het model van Jan Christiaensz Toorzees kaart uit 1698 op de bladen 236-237 en die van Baltus Jacobsz van Lier uit 1753 op de bladen 264-265. Deze uit historisch oogpunt zeer belangrijke kaart, het enige gedetailleerde overzicht van noordelijk Ceylon uit de gehele eerste helft van de achttiende eeuw, is kort na verschijning van Deel IV: *Ceylon* teruggevonden en wordt hier gereproduceerd op de bladen 382-383. Met deze verlate toevoeging aan de *Grote Atlas van de Verenigde Oost-Indische Compagnie* is het unieke kaartboek van Martinus Leusecam nu alsnog voor het eerst compleet en in de juiste onderlinge samenhang in reproductie toegankelijk gemaakt. Zie in dit verband ook het *Toegevoegd Supplement*, bladen 430-431.

Een opmerkelijke fout in deze kaart betreft de schaalbalk, die Leusecam heeft ingetekend met een lengte van 3200 Rijnlandse roeden (ca. 12 km). In een tweede, iets latere versie van zijn kaart van het Commandement Jaffnapatnam als geheel, die in dit atlasdeel is gereproduceerd op de bladen 430-431 van het *Toegevoegd Supplement*, heeft hij dit manco goedgemaakt – de schaalbalk geeft daar correct 6400 roeden (ruim 24 km) aan.

Commandery of Jaffnapatnam. In Volume IV: *Ceylon*, in both the introductory chapters and in the various map descriptions, much attention was devoted to the work of Martinus Leusecam (also spelt Leusekan), a sworn surveyor in Jaffnapatnam, who in 1719 compiled a detailed map-book of the commandery of Jaffnapatnam with introductory map of Ceylon as a whole on the instructions of Governor Isaac Augustijn Rumpf (1716-1723) (*Ceylon*, sheets 38-39, 240-262). Since the middle of the nineteenth century this book of maps has been in the Netherlands National Archives as a loose-leaf sub-collection, and in relation to this in the captions for the maps on sheets 242-243 and 264-265 in *Ceylon* it was stated that at present one of Leusecam's original 31 map-sheets was no longer present. This referred to the large general map of the commandery of Jaffnapatnam in its entirity with the neighbouring Vanni districts, on the model of Jan Christiaensz Toorzee's map from 1698 on sheets 236-237 and that of Baltus Jacobsz van Lier from 1753 on sheets 264-265. From a historical viewpoint this is to be considered a very important map, as it is the only detailed survey in full of northern Ceylon from the first half of the eighteenth century. Shortly after Volume IV: *Ceylon* appeared, it was rediscovered, and is reproduced here on sheets 382-383. With this late inclusion in the *Comprehensive Atlas of the Dutch United East India Company*, Martinus Leusecam's unique book of maps had been made accessible in reproduction for the first time now in its complete form and with its items in the correct relation to each other. In this context also see the *Additional Supplement*, sheets 430-431.

A remarkable error in this map is in the scale-bar, which Leusecam has drawn to a length of 3200 *Rijnlandse roeden* (approximately 12 kilometres). In a second, somewhat later version of his map of the Jaffnapatnam Commandery as a whole, reproduced in the *Additional Supplement* to this atlas volume on sheets 430-431, he has made good on this flaw – the scale-bar there correctly indicates a distance of 6400 *roeden* (just over 24 kilometres).

V: Afrika / Africa

Zoals in Deel V: *Afrika* al is aangegeven, bestaat een onevenredig groot deel van de bewaard gebleven kaarten, plattegronden en topografische afbeeldingen met betrekking tot de Kaapkolonie uit materialen afkomstig uit de zeer omvangrijke (particuliere) collecties van de gouverneurs Cornelis Jacob van de Graaff (1785-1791) en Jan Willem Janssens (1802-1806), beide nu in het Nationaal Archief in Den Haag. Binnen elk van deze verzamelingen ligt de nadruk sterk op topografische opnemingen, situatiekaarten en ontwerpen voor militaire werken, waarbij van de meeste gebieden, plaatsen en objecten meerdere identieke versies of vergaand overeenkomende kaarten en tekeningen aanwezig zijn. In dit *Supplement* moeten de aanvullingen in kaart en beeld noodzakelijkerwijs beperkt blijven tot een selectie die zulke duplicaten of bijna-duplicaten achterwege laat. Naast diverse kaarten uit het navigatieatlasje van Johannes Vingboons in de British Library en enkele overzichtskaarten van het kerngebied van de kolonie gaat het daarbij vooral om detailplans en tekeningen van kleinere locaties en afzonderlijke civiele en militaire bouwwerken, en om aanvullingen van tekeningen uit de dagboeken van Jan Brandes en uit de particuliere atlas van Robert Jacob Gordon. De noodzakelijke wijzigingen in de tekst omvatten slechts een enkele correctie op de kaartbeschrijvingen.

As has already been indicated in Volume V: *Africa*, a disproportionately large share of the extant maps, plans and topographical depictions relating to the Cape Colony consists of materials deriving from the very extensive (private) collections of the governors Cornelis Jacob van de Graaff (1785-1791) and Jan Willem Janssens (1802-1806), both of which are now in the Netherlands National Archives in The Hague. Within each of these collections there is a strong emphasis on topographical surveys, situation maps and designs for military works, and they contain multiple identical versions or very similar maps and drawings of most of the regions, places and objects. In this *Supplement* the additions in map and image have of necessity to be restricted to a selection that omits such duplicates or near-duplicates. Alongside various maps from the navigation atlas by Johannes Vingboons in the British Library and several general maps of the core area of the colony, we are looking at detail plans and drawings of smaller locations and separate civil and military building works, and at some additions with drawings from the diaries of Jan Brandes and from the private atlas of Robert Jacob Gordon. The necessary alterations in the text include only a single correction in one map description.

Tekstaanvullingen en -correcties / Additions and corrections to the text

Blad 34, Atlantische Oceaan: in het bijschrift bij de overzeiler van de Atlantische Oceaan op blad 34 is als vermoedelijke maker Joan Blaeu II aangegeven. Een waarschijnlijker toeschrijving is echter aan Abraham Anias (1694-1750), kaartenmaker van de Kamer Zeeland van de VOC. De datering van de kaart moet daarmee bepaald worden op het tweede kwart van de achttiende eeuw.

Sheet 34, Atlantic Ocean: in the caption with the small-scale chart of the Atlantic Ocean on sheet 34, Joan Blaeu II was mentioned as probably maker. A more likely attribution, however, is to Abraham Anias (1694-1750), map-maker of the Zeeland Chamber of the VOC. Hence the dating of the map can be placed in the second quarter of the eighteenth century.

Aanvullingen van kaarten, plattegronden en topografische afbeeldingen / Additions to the maps, plans and topographical depictions

blad / sheet 384:

Perpustakaan Nasional Republik Indonesia, Varia 0374-5.

[Anoniem], 1794 :
[Anonymous], 1794 :

Order van Battaille / G'executeerd aan de Linker Vleugel van de Caap den 14. Maij 1794.

Battle Order / Executed on the Left Wing of the Cape [Forces] on the 14th of May 1794.

Schaalstok van 600 Passen = [ca. 1 : 1.125].
Scale-bar of *600 Passen* = [approximately 1 : 1,125].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 34 x 53 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 34 x 53 cm.

Oriëntatie: onbekend.
Orientation: unknown.

Verklaringen: [linksonder] een legenda :
Explanations: [lower left] a legend :

6.6.6.6. Canons à 6. lb.
4.4.4.4. Canons à 4. lb.
3.3.3.3. Canons à 3 lb.
8. Houwitzers.

Verdediging van de Kaap. De bijzondere kaart op blad 384 uit de Varia-collectie van de Nationale Bibliotheek van Indonesië, voorheen van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, toont het schema van de slagorde van de reguliere compagniestroepen en de Kaapse militie-eenheden onder algemeen commando te velde van kolonel Robert Jacob Gordon tijdens een oefenopstelling op 14 mei 1794, ruim een jaar voor de eerste Britse invasie. De totale mislukking van de verdediging in 1795 was voor Gordon op 25 oktober van dat jaar aanleiding een eind aan zijn leven te maken. De Kaapse militie omvatte in 1794 vijf compagnieën infanterie, die tezamen de linker vleugel vormden, en twee compagnieën cavalerie op de uiterste flanken. De rechter vleugel bestond uit de vijf compagnieën infanterie van het Kaapse garnizoen, terwijl in het centrum het 'Corps Pennisten' (!) van twee compagnieën overig compagniespersoneel was opgesteld.

Defence of the Cape. The remarkable map on sheet 384 from the Varia Collection of the National Library of Indonesia, formerly in the possession of the *Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen*, shows the diagram of the battle-order of the regular Company troops and the Cape militia units under the general command in the field of Colonel Robert Jacob Gordon during a practice deployment on 14 May 1794, a good year before the first British invasion. For Gordon the total failure of the defence in 1795 was reason to take his own life on 25 October of that year. In 1794 the Cape militia comprised five companies of infantry, which together formed the left wing, and two companies of cavalry on the outer flanks. The right wing consisted of five companies of infantry from the Cape garrison, while the *Corps Pennisten* (Clerks' Corps) of two companies drawn from the remaining Company staff was positioned in the centre.